

”Det är annorlunda att vara adoptivföräldrar”

- En undersökning av adoptionsrådgivares beskrivning av arbetet med adoptivfamiljer utifrån anknytningsteori och socialkonstruktivism

Av Linnéa Axhem och Lisa Hansson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
vt14

Handledare: Marianne Larsson Lindahl

Abstract

Authors: Linnéa Axhem and Lisa Hansson

Title: "It's different being adoptive parents". A survey of adoption counsellor's description of the work with adoptive families based on attachment theory and social constructions

Supervisor: Marianne Larsson Lindahl

The aim of this study was to examine how professional adoption counselors perceives and works with the problems that may occur in adoptive families. With a qualitative method of semi-structured interviews five adoption counselors were interviewed to answer the questions: What difficulties do professionals experience in the adoptive family when they seek help? What causes do the professionals see to the problems that the adoptive family has? How do the professionals meet the adoptive familys' difficulties? An adoption counselor, according to our definition, is a professional with special knowledge and experience in working with adoptive families. The results showed that adoption counselors see problems as attachment difficulties, a general concern from the parents about their childs' development, the childs' behavioral problems, anxiety related to school and preschool and the experience of an abnormal behavior from the child.

It was concluded that in most cases it was attachment difficulties between the child and parent that contributed to the difficulties in the families. Furthermore, it was found that the causes of the difficulties could be the parents' unprocessed trauma from their own childhood, the parents' unprocessed involuntary childlessness, a past trauma in the childs' life, the childs' separation sensitivity and parental expectations that do not conform to the childs' actions. The study also showed that the adoption councelors treatment of families and their difficulties characterized by confirmation, sensitivity and respect. The response from the councelors was found to be controlled by internalized and externalised norms about how a family should be. It was concluded that the biological child was desirable and was seen as the norm and what most parents, as adoption counselors encounter, aspired. Adoption counselors also saw other professionals' lack of knowledge about adoption-related issues that the family or the child may have.

Keywords: Adoption counsellor, adoptive parents, attachment, social construction, post-adoption service.

Förord:

Vi vill rikta ett stort tack till våra respondenter för att ni har delat med er av er kunskap och era erfarenheter. Det är genom ert deltagande som denna undersökning blivit möjlig.

Vi vill också tacka vår handledare Marianne Larsson Lindahl som har gett stöttning genom hela processen. Tack för ditt engagemang, uppmuntran, konstruktiva kritik och din tillgänglighet i krisande stunder.

Ett särskilt tack även till Åsa Bergström och Katrin Bergqvist för er tid, kunskap, inspiration och idéer i arbetet med uppsatsen.

Slutligen vill vi tacka varandra för ett bra och mycket roligt samarbete. Tack!

Innehållsförteckning

1 PROBLEMFÖRMULERING	s.1
2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	s.2
2.1 Syfte	s.2
2.2 Frågeställningar	s.2
3 BAKGRUND	s.2
3.1 Adoptionsprocessen	s.2
3.2 Statistik på internationella adoptioner	s.3
3.3 Avgränsningar	s.3
4 DEFINITION	s.4
4.1 Adoptionsrådgivare	s.4
5 TIDIGARE FORSKNING	s.4
5.1 Anknytning	s.6
5.2 Stöd och rådgivning	s.8
5.3 Familjen som social konstruktion	s.9
6 TEORI	s.10
6.1 Anknytningsteori	s.10
6.1.1 Bowlby och Ainsworth	s.10
6.1.2 Anknytningsmönster och anknytningsperson	s.11
6.1.3 Lyhörddhet	s.12
6.1.4 Distanslöshet	s.12
6.2 Socialkonstruktivism	s.12
6.2.1 Norm och avvikelse	s.13
6.2.2 Kategorier	s.14
6.2.3 Familjebilder	s.15
7 METOD	s.15
7.1 Förförståelse	s.15
7.2 Val av metod	s.16
7.2.1 Reliabilitet och validitet	s.17
7.2.2 Förtjänster och begränsningar	s.18
7.3 Respondenterna	s.18
7.4 Urval	s.19
7.5 Intervjuerna	s.21
7.6 Tillvägagångssätt	s.23
7.6.1 Arbetsfördelning	s.24
7.7 Etiska överväganden	s.24
8 RESULTAT OCH ANALYS	s.26
8.1 Föräldrarnas bagage	s.27
8.1.1 Sorgen över det uteblivna biologiska barnet	s.27
8.1.2 Obearbetade trauman	s.28
8.2 Barnets bagage	s.29
8.2.1 Upprepade separationer	s.29
8.2.2 Överlevnadsstrategier	s.30
8.3 Barn med särskilda behov	s.31
8.4 Adoptionsrådgivarna	s.33
8.4.1 Det biologiska barnet som norm	s.33
8.5 Föräldrar	s.35

8.5.1 Det biologiska barnet som norm	s.35
8.5.2 Som alla andra	s.36
8.5.3 Sociala koder.....	s.37
8.5.4 Motstånd att söka hjälp	s.38
8.6 Omvärld	s.40
8.6.1 Särskild kompetens om adoptivbarn	s.40
8.7 Avslutning.....	s.40
9 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	s.41
9.1 Svårigheter	s.41
9.2 Orsaker.....	s.42
9.3 Bemötande	s.43
9.4 Avslutande reflektioner.....	s.44
9.4.1 Vad är normalt?	s.45
10 REFERENSER.....	s.47
11 BILAGOR.....	s.49

1. Problemformulering

När vi föreställer oss en familj är den ofta grundad i biologiska och genetiska band mellan föräldrar och barn. Denna föreställning om blodsband är starkt förankrad i vårt samhälle (Johansson 2009). Dock finns det förutsättningar för människor att kringgå biologin för att skaffa ett barn, genom exempelvis adoption. Genom att förbigå det biologiska sättet att bilda familj så utmanas och provoceras det etablerade sättet att se på en familj (Johansson 2009). Kan man av olika anledningar inte få ett barn på egen hand så finns alternativet att efter en föräldrautbildning och godkänd utredning i stället få möjligheten att bli förälder till ett adoptivbarn (Socialstyrelsen 2007).

Att vara internationellt adopterad innebär att man kommer ifrån ett annat land och därför ofta har ett utseende som skiljer sig från sin familj och omgivningens. Tankar om identitet och ursprung kan hos barnet leda till funderingar kring sitt ursprung (Socialstyrelsen 2007). Detta i kombination med att den adopterade också kan ha med sig svåra erfarenheter, minnen och en eller flera separationer kan leda till att det uppstår problem i familjen (Groza & Ryan 2001; Lindblad 2004). Även barnets ålder vid adoptionen kan spela en roll för hur till exempel anknytning till föräldrarna fungerar (Irhammar & Bengtsson 2005).

För att vara förberedd på vad ett föräldraskap innebär så ska man som blivande adoptivföräldrar genomgå en utredning för att pröva lämpligheten som förälder. Föräldrarna ska bli godkända av Socialnämnden i sin kommun samt delta i en obligatorisk föräldrautbildning som är till för att hjälpa föräldrarna i förberedelserna på mottagandet av ett barn. De allra flesta som ansöker om att få adoptera har en ofrivillig barnlöshet med sig. Motivet till varför de blivande föräldrarna väljer att adoptera är därför viktigt att vara överens om innan mottagandet av ett barn (Socialstyrelsen 2007). Samspelet mellan adopterade och deras adoptivföräldrar den närmaste tiden efter att barnet har adopterats har studerats av Juffer et al. (2000). När forskarna har tittat på samspelet mellan förälder och barn, så kunde de förutspå problembeteenden som kan uppkomma hos barnet och resultatet visade att professionella kan påverka detta genom att ge stöd och rådgivning. Samma forskargrupp har i en annan studie konstruerat olika insatser för adoptivfamiljer där syftet var att förbättra anknytningen mellan adoptivbarn och adoptivförälder, där resultatet visade att med rätt stöttning så kan anknytningen förbättras (Juffer et al. 1997). Familjer med adoptivbarn stöter precis som vilken annan familj på svårigheter. Adoptivfamiljer är dock en grupp som kan

behöva särskild hjälp på grund av att barnet kan ha med sig svårigheter, samt att adoptivföräldrarna kan ha obearbetade känslor kring en ofrivillig barnlöshet eller andra trauman med sig som gör att familjen inte fungerar som önskat (Lindblad 2007).

Vi tror att svårigheterna som både barnet och föräldrarna kan ha med sig gör att familjen kan behöva stöd och rådgivning från professionella med särskild kompetens inom adoptionsproblematik, vilka vi i uppsatsen titulerar adoptionsrådgivare. En adoptionsrådgivare arbetar specifikt med stöd och rådgivning för adopterade och har specifik erfarenhet och kompetens av arbetet med adopterade. För att visa för andra vilket stöd och hjälp som finns, behöver det undersökas vidare hur professionella uppfattar och arbetar med den problematik som föräldrarna beskriver sig ha när de söker hjälp.

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Syftet med vår uppsats är att belysa professionella adoptionsrådgivares uppfattning om den problematik som kan visa sig i en adoptivfamilj efter en adoption.

2.2 Frågeställningar

- Vilka svårigheter upplever de professionella att adoptivfamiljen har när de söker hjälp?
- Vilka orsaker ser de professionella till problematiken som adoptivfamiljen har?
- Hur bemöter de professionella adoptivfamiljens svårigheter?

3. Bakgrund

3.1 Adoptionsprocessen

Enligt Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor (MIA) är det ett krav att blivande föräldrar genomgår en obligatorisk föräldrautbildning för att få ett medgivande för adoption. Syftet är att barnet ska komma till ett så förberett hem som möjligt samt att utbildningen ska ge kunskap och förbereda föräldrarna emotionellt. Efter föräldrautbildningen görs av hemkommunen en medgivandeutredning där socialsekreteraren tittar på olika faktorer så som de blivande föräldrarnas ålder, egenskaper, intressen, relationer till andra,

uppväxtvillkor, hälsotillstånd och utbildning. Utifrån insamlat material görs en bedömning om de anses lämpliga för adoption. De sökande ska i samband med detta lämna in ett läkarintyg och referenser från till exempel anhöriga eller bekanta som intygar deras lämplighet som föräldrar. Därefter tar socialnämnden det slutgiltiga beslutet. Medgivandeutredningen är giltig i två år. Hinner föräldrarna inte få ett barn under giltighetstiden så kan de ansöka om ett nytt medgivande. Socialsekreteraren gör då en ny enskild prövning om de sökandes livssituation har förändrats sedan det senaste medgivandet. När föräldrarna har fått ett godkännande förmedlar en auktoriserad adoptionsorganisation som står under MIA en ansökan till det önskade landet. Vilken organisation föräldrarna väljer är ofta beroende på vilket land adoptionsorganisationen har kontakt med (MIA 2014). En adoption ska alltid utgå ifrån barnets bästa. Sverige följer FN:s barnkonvention och Haag-konventionen där det står fastslaget att inga andras intressen ska gå före barnets vid en internationell adoption och det ska vara säkert att det är förenat med barnets bästa (Socialstyrelsen 2007).

3.2 Statistik på internationella adoptioner

Antalet internationella adoptioner till Sverige har minskat mellan år 2010 och 2011. År 2010 adopteras 786 barn, år 2011 hade siffran sjunkit till 672 barn. Den genomsnittliga åldern för utrikesfödda var 2010 5,4 år (SCB 2010). År 2012 var antalet anlända barn från auktoriserade adoptionsorganisationer 466 st. 2013 var denna siffra 341 st. En av anledningarna till minskningen är att givarländernas socioekonomiska situation har förbättrats och att de istället först och främst tittar på nationella alternativ om ett barn behöver omplaceras (MIA 2014).

3.3 Avgränsningar

Vi har i vår uppsats endast intervjuat professionella som arbetar specifikt med adoptionsfrågor. Vi har således inte undersökt socialsekreterarens syn på problematiken och hur de bemöter exempelvis föräldrarnas ofrivilliga barnlöshet i medgivandeutredningen. Socionomutbildningen är en bred utbildning där alla områden förståeligt nog inte kan täckas upp och kunskapen kring adopterades situation kan därför vara varierande beroende på vilken socialsekreterare man möter. Vi valde därför att intervjua professionella som är speciellt inriktade och har egen kunskap och erfarenhet i arbetet med de svårigheter som adoptivfamiljen upplever. Vi har avgränsat oss till att undersöka det som blir svårt i familjen

efter barnets ankomst. Vi har således inte tittat på de problem och svårigheter som finns i exempelvis adoptionsprocessen.

4. Definition

4.1 Adoptionsrådgivare

Våra intervjupersoner är professionella som arbetar med stöd och rådgivning för adopterade i privat och i kommunal verksamhet. Två av dessa titulerar sig som adoptionsrådgivare, en som adoptionspedagog, en som barnavårdslärare och en som psykolog. För enkelhetens skull har vi valt att placera alla våra intervjupersoner under titeln adoptionsrådgivare. Vår definition av en adoptionsrådgivare är en professionell som har speciell inriktning på stöd och rådgivning för adoptivfamiljer och som har erfarenhet av att arbeta med den problematik som kan uppkomma efter en adoption. Arbetet kan se olika ut men alla våra intervjupersoner träffar, har kontakt och arbetar i enskilda samtal, i grupp och/eller har telefonkontakt med adoptivfamiljer. Gemensamt för de professionella var att de tyckte att det saknades kunskap och hjälp för adoptivfamiljer och har därför själva engagerat sig och startat upp egna verksamheter, för att ge stöd och rådgivning men också för att sprida kunskap till exempelvis förskola, skola, socialtjänst, BVC och andra professionella.

5. Tidigare forskning

Med stöd av en bibliotekaries expertis började vi vår sökning efter tidigare forskning i Lubsearch. Vi sökte inledningsvis ganska brett med sökorden "adoption counselling" och "adoption problem behavior" men såg ganska snabbt att vi fick ett stort antal träffar, 816 respektive 5439 st. Vi avgränsade därför sökningen genom att endast söka de texter som var peer-reviewed och kryssade även i ett subject: först "adoptive parents", sedan "adoptive families", sedan "adoption" och sist "behavior problems" för att avgränsa ytterligare. Dessa sökningar gjorde vi innan vi startade vår empiriinsamling och fann några intressanta träffar som vi sparade i ett dokument för att se om vi senare kunde använda dessa i uppsatsen. De artiklar vi valde ut och sparade var artiklar som inriktade sig på adopterades risk för psykisk ohälsa och att om barnets högre ålder vid en adoption kan ge högre sårbarhet. Vid den första sökningen så hittade vi inget som handlade om just rådgivning för adopterade.

Under vår första intervju använde intervjupersonen begreppet "post-adoption services" och berättade att det stöd man kan få efter adoption benämns så, vilket vi inte hade hört talats om tidigare. Vi sökte därför vidare på "post adoption services" vilket handlade om det vi avsåg att undersöka. Vid denna sökning fick vi närmare 3000 träffar men vi såg att om vi lade till ett bindestreck, alltså "post-adoption services", så begränsades våra träffar till 691 st. efter att vi hade kryssat i peer-reviewed. Som subject kryssade vi i "adoptive parents" vilket gav 49 träffar, och därefter valde vi subject "adoptedchildren" som gav 42 träffar, vilket gjorde sökningen ännu mer specifik. Artiklarna som vi sedan valde ut härifrån behandlade alla ämnet adoption men hade olika infallsvinklar: stöd och rådgivning för adoptivfamiljer, anknytning, risken för placeringar utanför adoptivhemmet och adopterade barns anpassning. De artiklar vi valde ut hade en titel som verkade intressant för oss då de handlade om stöd och rådgivning, så som Denise Andersens (2005) artikel: "Post-Adoption Services: Needs of the Family". Vi fick även tips under intervjuerna om vilken forskning som intervjupersonerna trodde skulle kunna vara användbar. Två av respondenterna hänvisade till Frank Lindblads (2004) forskning som vi har använt i uppsatsen.

Vid sökningen efter litteratur så tittade vi också igenom Regeringens forskningssammanställning "Adoption till vilket pris?" (2003:49) där vi i referenslistan markerade titlar som vi trodde kunde vara aktuella för vår uppsats. De vi valde ut därifrån var artiklar som handlade om arbetet med adoptivfamiljer. Därefter sökte vi på Lubsearch på artikelns namn för att se om den var användbar i vår studie genom att läsa igenom abstractet och titta på hur undersökningen hade genomförts. Ytterligare en metod som vi har använt är att titta på keywords hos en utvald artikel. Via till exempel Andersens (2005) artikel tittade vi på hennes valda keywords (post-adoption services, special needs adoption, characteristics of parents and children) och på avsnittet om tidigare forskning, där hon beskrev tidigare studier som har gjorts och via den vägen gjorde vi nya sökningar. Återigen så tittade vi på hur undersökningen hade genomförts, läste igenom abstractet och gjorde en bedömning om vi kunde använda den i vår uppsats. Vi valde en kombination av artiklar som var inriktade på rådgivning och anknytning och ansåg det viktigt att ta med båda för förståelsen av adoptionsproblematik.

Vi sökte också på social construction of family* och fick återigen ett stort antal träffar (30 572 st.). För att avgränsa till vårt ämne lade vi till "adoption" och fick då 323 träffar. Eftersom vi var intresserade av föräldrars uppfattning så kryssade vi "adoptive parents" och

antalet träffar begränsades till 15. Vi valde ut en artikel "Adoptive Parenting and the Norm of Family Emotionality" (Hoffman-Riem 1986) eftersom att forskarens metod innebar kvalitativa intervjuer med adoptivföräldrar och som vi kunde använda för att täcka upp den lucka som vi i vår egen undersökning inte kunde genomföra.

5.1 Anknytning

Groza och Ryan (2001) har i sin studie jämfört inhemsk adoption inom USA och internationell adoption med barn från Rumänien. Jämförelsen syftade till att undersöka om det fanns någon skillnad i de problembeteenden som visade sig, beroende på om individerna är adopterade inom- eller utomlands. Resultatet visade att det inte fanns någon direkt skillnad utan vad som påverkade hur barnet fungerade i familjen var vad barnet hade varit med om tidigare i sin uppväxt, t.ex. missbruk, traumatiska händelser eller att barnet hade bott på länge på institutioner. Studien syftade till att hjälpa adoptivföräldrar att förstå att barnets negativa tidigare upplevelser kunde ha ett samband med barnets visade beteendessvårigheter. Studien syftade också till att bidra till förståelsen av att detta var en normal del av en adoption som kunde minska den stigma som vissa familjer kunde känna för att söka hjälp.

Elmlund et al. (2007) studerade genom register från "child welfare" internationellt adopterade födda utanför Europa 1973-1984, totalt 16 522 individer. Dessa jämfördes med 1 026 523 individer från majoritetsbefolkningen. Syftet var att undersöka antalet placeringar utanför hemmet för adopterade jämfört med majoritetsbefolkningen, samt om den adopterades ålder vid adoptionen kunde påverka detta. Resultatet visade att internationellt adopterade var en riskgrupp för placeringar utanför hemmet under tonåren samt att en högre ålder vid adoptionen, ensamstående föräldrar som adopterar och att modern var över 35 år kunde identifieras som ytterligare risker för placeringar utanför hemmet. Slutsatsen som författarna drog var också att adopterade tonåringar som behövde omplaceras kunde utveckla svåra beteendeproblem. Forskarna menade också att deras resultat ville bidra till att det skulle bli lättare för adopterade att få tillgång till evidensbaserade program som förebygger utåtagerande beteende och ge hjälp i familjerna.

Irhammar och Bengtsson (2005) undersökte hur anknytningsmönstren hos adopterade såg ut. De intervjuade 40 vuxna adopterade och använde sig av formuläret AAI (Adult Attachment

Interview) där respondenterna fick svara på frågor om bland annat identitet och om familjens historia. Instrument användes också för att mäta självkänsla och psykisk hälsa. Resultatet visade att adopterade som inte hade en säker anknytning hade ett samband med en högre ankomstålder hos barnet. Resultatet visade också att de som hade ett osäkert anknytningsmönster oftare ville söka sina rötter.

Juffer et al. (1997) har gjort "anknytningsstudier" i Holland. Forskarna designade tre program som tidigt sattes in i adoptivfamiljen. Forskarnas hypotes var att med tidiga insatser i familjen skulle anknytningen och föräldrarnas kontakt med barnet kunna stöttas. 90 familjer blev placerade i antingen en kontrollgrupp eller en försöksgrupp som fick insatser. Det första interventionsprogrammet innehöll två moment, att skriva ner sina upplevelser och att bli inspelad i hemmet för att studera samspelet mellan förälder och barn. Det andra programmet gick ut på att föräldrarna fick en bok att skriva ner sina upplevelser i och i det tredje programmet fick familjen inga insatser alls. Samtalens syfte i det första programmet var att förbättra anknytningen mellan mor och barn och hjälpa mamman i att se sitt barns signaler. När forskarna utvärderade insatserna efter två månader så visade det sig att genom det första interventionsprogrammet så kunde man se en tydlig skillnad i anknytningen mellan barnet och modern, det vill säga att positiva förändringar hade skett. Vid 7-års ålder gjorde forskarna en andra uppföljning som då visade att det inte fanns någon skillnad mellan grupperna. Dock visade resultatet att med rätt stöttning, råd och insatser så kan man förbättra barnet och föräldrarnas samspel och utökade moderns förmåga att ge känslomässig respons till barnet.

Geert-Jan et al. (2000) använde sig i en studie av CBCL-skalan där de tittade på hur föräldrarna respektive barnet själv skattade barnets beteende. Resultatet visade att i kategorin "totala problem" hade adopterade barn en noterbart högre siffra än biologiska barn, 30 % jämfört med 10 %. Forskarna menade att dessa resultat kunde förklaras med att adopterade barns bakgrund och kognitiva förståelse av adoptionen kunde påverka hur det fungerade i familjen. Resultatet visade också att föräldrar rapporterade högre poäng hos adopterade pojkar än hos adopterade flickor i kategorin "beteendeproblem".

5.2 Stöd och rådgivning

I Monck och Rushtons (2009) studie ställde 37 adoptivfamiljer upp i en RCT (Randomized controlled trial), där de placerades i en försöks- eller kontrollgrupp. Försöksgruppen fick tio sessioner av rådgivning av professionella, medan kontrollgruppen kunde välja att söka denna hjälp efter studien hade avslutats. I kombination med rådgivningen hölls tre semistrukturerade intervjuer där forskarna undersökte vilket stöd som familjerna hade sökt, hur länge de hade väntat och om stödet enligt föräldrarna hade varit tillfredsställande. Resultatet visade att 23 familjer hade sökt stöd till familjen och barnet. 44 % svarade att de inte upplevde hjälpen tillräcklig. Författarna menade med hjälp av studiens resultat att eftersom adoptivfamiljer är en speciell grupp så behövs det mer kunskap från de professionella för att kunna möta deras behov kring den problematik som kan finnas vid en adoption.

Reilly och Platzs (2004) undersökning syftade till att undersöka vilka behov 249 adoptivfamiljer med ett barn som har "special needs" har, och för att se om det fanns något samband mellan om familjen fick stöd och om adoptionen blev positiv. Resultatet visade att det som föräldrarna känt sig otillfredsställda med var att det fanns begränsad och otillräcklig rådgivning, få insatser för stöd i hemmet och brist på stödgrupper. Detta visade sig påverka på relationen mellan föräldrarna, och gjorde utgången av adoptionen mindre positiv. Precis som Monck och Roshton (2009) menar Reilly och Platz att det behövs professionella som har speciell kunskap för att kunna möta adoptivfamiljer med ett barn som har särskilda behov. De menade också att det var statens uppgift att se till att det fanns tillräcklig hjälp att få för dessa familjer.

Andersen (2005) lät i sin artikel "Post-adoption Services: Needs of the family" 182 stycken adoptivföräldrar (88 mammor och 94 pappor) som deltagit i Pennsylvania Adoption Connection svara på enkätfrågor. Frågorna handlade om till exempel barnets historia, anknytning, uppfostringsstil, barnets relationer med andra och föräldrarnas mående. Föräldrarnas svar koncentrerades på en skala 1-5, där föräldrarna svarade i förhållande till hur de upplevde sitt barn och de eventuella problem som fanns i familjen. Resultatet visade att när ett barn var adopterat så stämde barnets behov överens med de behov som familjen också hade av stöd och rådgivning. Studien visade också att barnets hälsa före ankomsten borde designa hur stödet skulle se ut. Resultatet visade dessutom att det var av vikt att titta

på anknytningen när man arbetade med familjen samt att barn som hade högre "well-being" på skalan hade betydligt lägre nivåer av mental ohälsa, medicinska problem och skolproblem.

5.3 Familjen som social konstruktion

Hoffman-Rien (1986) har i sin studie gjort kvalitativa intervjuer med adoptivföräldrar. Hon menar att i starten av föräldrarnas liv med det nya barnet så präglas de av bilden hur normala familjerelationer ser ut. Hon skriver att de grundläggande processerna som ligger bakom konstruktionen av släktskap och föräldraskap är oftast osynliga. Längtan efter ett barn är baserad på föreställningar om hur det normala vuxenlivet ska utformas där det blivande barnet är symboliskt för hur vuxenlivet ska se ut. I hennes resultat såg hon att det fanns ett syfte att rekonstruera normalitet när man ansökte om att bli adoptivföräldrar. I studien såg hon att ofrivilligt barnlösa försöker att uppnå normalitet när de ansöker om ett barn och efter att de har fått hem sitt barn så fortsätter strävan efter det normala. Alla kvalitativa intervjuer i studien började med att föräldrarna uttryckte "vi ville ha ett barn". Hon såg att många av hennes intervjupersoner hade startat ett hushåll tillsammans, gift sig och när de inte kunde få ett barn så hamnade de utanför och känslan av att känna sig normal blev mindre. I första hand försökte hennes intervjupersoner få ett eget barn och därefter tog de till medicinsk hjälp. När inte heller detta lyckades så började de fundera på adoption. Med detta drar forskaren slutsatsen att deras desperata försök och längtan efter att skaffa barn på eget hand har samband med deras definition av en familj som något som är genetiskt förankrat. Det tog lång tid för föräldrarna att inse att bilden av att vara en familj genom bara "kött och blod" är inte det enda sättet att konstruera en familj.

Hoffman-Rien (1986) skriver vidare om "emotional normalization" som innebär det stadiet där adoptivfamiljen upplevde sig vara som vilken annan familj som helst. När de hade fått sitt adoptivbarn så blev föräldrarnas strävan att uppnå en normal föräldra-barn relation via emotionella band istället för genom genetiska. De hade mycket funderingar kring "kommer jag att kunna älska det här barnet som om det vore mitt eget?" Föräldrarna i studien menade att när relationen mellan barnet och föräldrarna utvecklades till ett emotionellt band så upplevde de att de uppnådde ett " normalt" godkännande av den centrala familjenormen. När detta uppnåddes så kände de sig som normalfallet. Och när de uttryckte "det är som ens eget barn", då kunde de se att de var som vilken annan familj som helst. De emotionella banden

syftade till att minimera skillnaden mellan deras egen familjekonstruktion och “vanliga” familjer. I de kvalitativa intervjuerna såg forskaren också att detta skiljde sig åt beroende på hur gammalt barnet var vid ankomsten. När barnet var äldre så upplevde föräldrarna det svårare och att det tog längre tid att skapa ett känslomässigt band mellan dem eftersom barnet redan hade blivit en egen individ och blivit formad av sitt tidigare liv. Det blev därför svårare att komma över det faktum att deras familj hade blivit konstruerat på ett annat sätt än normalt och barnet blev ett adoptivbarn istället för ett barn.

6. Teori

Vi har valt att använda oss av anknytningsteori samt socialkonstruktivism som teorier för att analysera den insamlade empirin. Teorierna skiljer sig från varandra, men vi har valt att använda båda eftersom vi under intervjuerna har fått in material som kan appliceras var för sig på teorierna. Med hjälp av anknytningsteorin analyserade vi vad våra intervjupersoner har sagt om anknytning och hur de uppfattade det i arbetet med adoptivfamiljer. Anknytningsteorin ansåg vi var central för att belysa vår forskningsfråga eftersom samtliga av våra intervjupersoner pratade om det som en betydande del av deras arbete.

I den andra delen av vår analys använde vi ett större perspektiv och analyserade hur våra intervjupersoner pratade kring ett föräldraskap. Socialkonstruktivism tar upp hur sociala konstruktioner skapas och i vårt fall blev det hur en familj är konstruerad. Vi undersökte hur normer och föreställningar påverkade respondenternas arbete och hur användandet av språket fick mening för hur de jobbade med familjerna. Vi försökte också analysera hur normer påverkade föräldrarnas syn på ett föräldraskap och synen på svårigheterna i familjerna.

6.1 Anknytningsteori

6.1.1 Bowlby och Ainsworth

Anknytningsteori beskriver hur ett barn tidigt samspelar med och knyter an till sin förälder eller närmaste vårdare. Anknytningen blir till inre arbetsmodeller som barnet använder för att interagera med andra. Den tidiga anknytningen blir en grundläggande del i barnets personlighetsutveckling och kommer att följa med barnet hela livet (Perris 1996). John Bowlby, frontfigur inom anknytningsteorin, menade att en tidig separation från barnets

moder har en skadlig inverkan på barnets psykologiska utveckling. Grundantagandet i hans teori är att ett barn behöver ha en varm och känslomässig relation till sin mor eller till en annan nära person i barnets liv. Detta behövs för att barnet ska kunna utvecklas normalt och för att kunna utveckla en god psykisk hälsa. I sin teori betonar han vikten av att anknytningen fungerar och ser det som en livsviktig, livslång och biologisk medförd process som varje person behöver. Mary Ainsworth, ytterligare en viktig forskare inom anknytningsteori har observerat samspelet mellan mor och barn. Hon ville förstå hur relationen mellan ett barn och mor såg ut och beskrev anknytningen i faser och hur omvårdnaden det första året för barnet har betydelse för om barnet har möjlighet att använda modern som en trygg bas (Broberg et al. 2006). Begreppet trygg bas som myntades av Ainsworth innebär att barnet ska vilja utforska världen, men ska efter det vilja återkomma till modern (den trygga basen) om barnet skulle uppfatta något som hotfullt eller skrämmande (Perris 1996).

6.1.2 Anknytningsmönster och anknytningsperson

Anknytningen är ett känslomässigt band som varar en längre tid, är riktad mot en speciell person och som innebär att när dessa separeras från varandra så uppfattas detta som obehagligt (Broberg et al. 2006). Ainsworth hittade via sina observationer av mor och barn olika reaktioner på separationen från modern: trygg, otrygg-undvikande, otrygg-ambivalent och desorganiserad-desorienterad anknytning (Perris 1996). Dessa olika sätt att knyta an brukar kallas för anknytningsmönster. Forskare har sett att barn som har blivit försummade eller varit utsatta för fysiskt våld utvecklade en otrygg anknytning där de visade beteende så som att de söker kontakt men att de avvisar denna kontakt senare. De kan också visa ilska och därefter vilja klänga sig fast vid modern (ibid.). Anknytningspersonen behöver inte nödvändigtvis vara modern utan det kan vara den person som i praktiken fungerar som en mor för barnet och räknas som huvudanknytningspersonen, exempelvis barnets far (ibid.). Anknytningsbeteendet är enligt teorin barnets benägenhet att söka närhet. För ett litet barn kan detta visa sig i form av sökande efter närhet när det är ledset, att barnet riktar sitt tittande eller leende mot sin anknytningsperson och där anknytningspersonen sedan bekräftar beteendet (ibid.).

6.1.3 Lyhördhet

Föräldrarnas förmåga att vara lyhörd för barnets signaler kan sammanfattas i fyra olika dimensioner. Den första handlar om lyhördhet eller brist på lyhördhet för barnets signaler, där föräldern måste ha förmåga att se om barnet önskar närhet eller inte. Den andra dimensionen inbegriper föräldrarnas balans mellan acceptans och bortstötande av barnet. Den bortstötande delen handlar om att föräldern kan ogilla vissa sidor hos sitt barn men visar ändå att detta accepteras. Tredje dimensionen handlar om graden av samarbete och inblandning och föräldrarnas förmåga att visa respekt för barnets integritet och egna önsknings. Den sista betonar vikten av att anknytningspersonen har förmåga att vara både psykiskt och fysiskt närvarande i barnets vardag. Alla dessa dimensioner är viktiga för att barnet ska känna sig tryggt hos anknytningspersonen (Broberg et al. 2006).

Lindblad (2004) menar att föräldrarnas anknytning är lika viktig som barnets. Han skriver att orsaken till problematik mellan adoptivbarn och adoptivföräldrar är att barnets anknytningsprocess redan har börjat till en eller flera vuxna (ibid.). Att få ett barn ställer stora krav på föräldrarna att kunna se barnets behov och signaler. För vissa föräldrar kan detta bli svårare. De kan till exempel uppleva otillfredsställda behov från sin barndom och andra obehagliga känslor som inte är bearbetade. Vissa föräldrar har dessutom psykiska problem som kan försvåra anknytningen till föräldrarna (ibid.).

6.1.4 Distanslöshet

Lindblad (2004) beskriver att de barn som har bott på barnhem en längre tid visade upp ett otryggt anknytningsmönster som visade sig i form av distanslöshet. Distanslösheten innebär att barnet kan gå till vilken vuxen som helst, visa öppenhet men också vänlighet, och där det inte spelar någon roll om barnet känner den vuxna sedan innan. Beteendet har beskrivits som att anknytningen har ett bristande djup och troligtvis har beteendet varit till nytta för barnet när det till exempel bott på barnhem och sökt personalens uppmärksamhet. Barnet tar sedan med sig strategierna till den nya familjen.

6.2 Socialkonstruktivism

Den teoretiska utgångspunkten innebär att man ska akta sig för att uppfatta sociala handlingar som naturliga. Vår sociala verklighet består av många olika institutioner som är socialt konstruerade (Wenneberg 2000). Wenneberg menar att vårt vetande och kunskap är

sociala konstruktioner. Språket är centralt eftersom det är vi människor som konstruerar det tillsammans. Det kritiska synsättet inom socialkonstruktivism innebär att sociala situationer som vi lär oss att ta för givna, är det som vi socialiseras in och ser som självklara. De ska uppfattas som något som kunde vara annorlunda och som människan har konstruerat. Denna konstruktion är en medveten handling som Wenneberg förklarar utifrån Bergman och Luckmans tresidiga modell (ibid.). Den utgår ifrån att människan skapar vanor som vi sprider till andra (externaliseras) och som bildar institutioner. När en individ föds så är dessa institutioner självklara att rätta sig efter och det kallas för objektivering. När individen lär sig de institutioner som finns internaliseras den sociala världens normer och blir till en social varelse som tagit till sig de normer som finns och blir en produkt (ibid.). Payne (2005) skriver att socialkonstruktivister menar att kunskap och förståelse om världen kommer från sociala interaktioner mellan människor. Kunskapen är konstruerad kulturellt och historiskt, och är därför kontextbunden som via språket tolkas till ett socialt sammanhang. Inom socialkonstruktivism finns olika utgångspunkter. Vi kommer nedan att presentera de som vi anser relevanta för vår studie.

6.2.1 Norm och avvikelse

En norm styr hur människor handlar i olika situationer. Normen är situationsberoende och är olika beroende på i vilket sammanhang man befinner sig i. En viss norm kan gälla till exempel på arbetsplatsen men inte i hemmet. Genom att en individ är en del av samhället så socialiseras denne in i det normala. När vi ser något som självklart och normalt så blir normen något som vi tar för givet (Svensson 2007). Även Baggens (2006) skriver att normen är situationsberoende och varierar mellan tid och kultur. Hon menar att även i skolan finns normer om hur barnen ska uppföra sig och vad som anses vara det rätta. Repstad (2004) definierar en roll som “en uppsättning normer och förväntningar på vad man ska göra och hur man ska bete sig i en bestämd social position”. Normer som andra förmedlar till oss och blir troligtvis internaliserade och används i den egna verkligheten. När förväntningarna håller sig stabila över tid så bildas det normer.

Normen är förbunden med sanktioner på olika sätt och är förknippat med begreppet normalitet. Normalitet är det som är önskvärt, värdefullt och som anses vara ett normalt tillstånd att befina sig i. Ett exempel som anges är “vanlig eller ovanlig”. För att en individ ska bli en del i normaliteten så tar denne till sig de sociala värdena som finns runt omkring.

Beroende på var i livet man befinner sig så tar individen till sig och påverkas av olika förväntningar och därmed bli en del av normen (Östnäs 2007). Baggens (2006) skriver att normaliteten ofta är relaterad till motsatsen och hon menar att avvikelser är tillskrivna av andra och blir till en definition. Lind (2006) skriver att normaliteter på ett eller annat sätt har makt inblandat och att det kan skapas av professionellas intressen.

Det finns en process som syftar till att återföra avvikaren tillbaka till det normala, denna kallas för en normaliseringsprocess. I processen ingår en integrering som syftar till att göra individen till en del av samhällsstrukturen och den större enheten (Svensson 2007). Genom att utdela sanktioner så kan individen växa in i rollen vilket innebär att individen tar till sig de normer som krävs för att räknas som alla andra (Repstad 2004). För att något ska ses som normalt så krävs det att något är avvikande. Den som avviker uppfyller inte den norm som finns och hamnar därför utanför och kan definieras som marginaliserad. Har man avvikit från normen, skriver Östnäs (2007), drabbas man av olika sanktioner för att återföras in i det normala. Dessa sanktioner kan vara olika hårda. Sandin, Hydén och Lind (2006) menar att en norm är en produkt av en process där det finns flera aktörer inblandade. Genom att jämföra det som är normalt med det som avviker så blir normen det som är vanligt förekommande. Sandin et al. (2006) skriver att den personen som utpekats som avvikande "stämplas och etiketteras" som en samhällelig reaktion.

6.2.2 Kategorier

Med kategorier kan vi förstå hur världen fungerar och hur människor är. Våra kategoriseringar är ofta abstrakta, till exempel sociala relationer. Människor och fenomen som antas vara inom samma kategori har vissa saker som utmärker och har vissa egenskaper som är gemensamma. Språket och ordval har i detta betydelse för hur ett sammanhang konstrueras och processerar klientskapet (Börjesson & Palmblad 2008). Genom att befinna sig utanför det normala så skapas kategorier som benämner de som befinner sig utanför normen. Detta är ett sätt att sortera de som är vid sidan om normalitetsgränsen. Kategorierna förekommer på olika nivåer och en nivå kan vara hur yrkesgrupper pratar om sina klienter där makt ständigt är närvarande (Svärd 2007). En social kategori innebär att en grupp har ett visst beteende och/eller livsstil som är gemensamt. För att skapa mening och ordning, använder vi normer som med hjälp av formuleringar ställer den aktuella individen eller gruppen i kontrast till det önskvärda (Börjesson & Palmblad 2008).

6.2.3 Familjebilder

Det finns många olika föreställningar av hur en familj ser ut. Beroende på vem som tolkar begreppet kommer familjen se olika ut och innefatta olika personer. Den familjekonstellation som individen har vuxit upp i ligger ofta till grund för hur denne föreställer sig en familj, det vill säga vilken internaliserad familjebild man har. Dessutom påverkas den föreställning man har om en familj av externa bilder av hur en familj ska vara och hur samhället ser ut idag, så kallade generaliserade familjebilder (Regnér 2006). Det finns alltså inte en entydig föreställning av en familj. Föreställningen av vad som är en vanlig familj tycks ofta närma sig företeelsen kärnfamilj. Kärnfamiljen består ursprungligen av två heterosexuella föräldrar och ett eller flera barn. De framställs ofta i tv, film och böcker som idealet samtidigt som andra familjekonstruktioner används för att visa på avvikelser och problem som kan uppstå i dessa familjer (Johansson 2009).

Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar att i det moderna samhället öppnas möjligheter för nya konstruktioner av familjer. Familjen betraktas som en strategisk enhet där människor skapar trygghet och mening i tillvaron. I livsplanen (hur man planerar sitt liv) är familjen en central del. Författarna menar att familjebegreppet i Sverige ofta innebär en kärnfamilj. Denna benägenhet är fortfarande starkt förankrad, trots att den inte är lika stark som för några decennier sedan. De hävdar att familjen är prototyp och symbolen för gemenskap, men nu för tiden är den inte nödvändigtvis byggd på blodsband. Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) skriver vidare att i litteratur och media är föreställningen om de biologiska banden sammankopplat med familjelycka. Föreställningen innebär att det biologiska moderskapet är en del av kvinnans livsuppgift och det är något som har ett starkt fäste.

7. Metod

7.1 Förförståelse

Innan vi bestämde oss för ämnet adoption träffade vi en socionom som arbetar med ämnet. Hon hade en något kritisk inställning till internationella adoptioner då hon menade att det är ett komplext område som kan få både positiva och negativa utgångar. Hon tipsade oss i samband med detta om en film, "Adoptionens pris" (2013) , som gjorde att vi fick upp ögonen ytterligare för vilken problematik som kan uppkomma vid en adoption. Vi har insett

att detta fick oss att gå in i studien med en viss förförståelse som innebar att vi gjorde vissa antaganden om vilken typ av problematik som kan visa sig vid en adoption. Det vi trodde var att de flesta, om inte alla, familjer som adoptionsrådgivare träffar har någon typ av anknytningsproblematik och att mycket av detta beror på föräldrarnas ofrivilliga barnlöshet. Vi antog därför att de flesta familjerna hade ganska allvarliga problem när de söker hjälp, vilket vi nu har fått reda på att det inte alltid behöver vara.

7.2 Val av metod

Vi har i denna studie använt oss av en kvalitativ metod. I den kvalitativa metoden är deltagarnas perspektiv och vad de anser vara viktigt och betydelsefullt det mest intressanta för oss som forskare (Bryman 2008). Det som fångade vårt intresse var att undersöka adoptionsrådgivares beskrivningar av sitt arbete och deras uppfattningar om vilka utmaningar och svårigheter som kunde finnas i en adoptivfamilj. Uppsatsen syftade till att undersöka det som adoptionsrådgivarna ansåg viktigt i arbetet med adoptivfamiljer och därför valde vi en kvalitativ metod. Vår avsikt var att titta mer specifikt på de professionellas uppfattningar som vi sedan ville tolka i ett sammanhang för att förstå det sociala beteendet.

I enlighet med vad vi undersökte så var vårt syfte att eftersträva en nära relation till våra undersökningspersoner för att få en större förståelse utifrån deras perspektiv att se på saker (ibid.). Varje adoptionsrådgivare hade sitt perspektiv på den problematik som kunde visa sig vid en adoption och det var därför intressant med den kvalitativa metoden, eftersom den syftar till att förstå hur individen ser på saker och ting. Vi valde alltså bort den kvantitativa metoden eftersom den fokuserar mer på statistik och letar efter generaliseringar i det material som studeras. I den kvantitativa metoden förhåller forskaren sig mer distanserad till undersökningspersonerna och undersöker större grupper av människor (ibid.). Eftersom vi ville intervjua endast ett fåtal personer och få deras subjektiva uppfattning så valde vi bort den kvantitativa metoden eftersom den som sagt syftar till att undersöka en större population. Hade vi valt den kvantitativa metoden i form av en enkätundersökning så hade vi behövt utgå ifrån en bestämd teori vid empiriinsamlandet, vilket inte var av vårt intresse eftersom vi först ville göra vår undersökning och sedan applicera en eller flera teorier på det insamlade materialet. Den kvantitativa metoden hade kunnat vara användbar om vi istället hade velat undersöka till exempel hur familjer har upplevt stödet och rådgivningen de har

fått. Våra valda frågeställningar hade blivit svåra att besvara med en kvantitativ metod. Genom enkätfrågor hade svårigheten blivit att ställa frågor om problem i familjen, eftersom det hade blivit svårt att täcka upp alla de svar som utgången kan bli på en sådan fråga. Med resultaten från den kvantitativa metoden hade möjligtvis kunnat generalisera våra slutsatser till en större population. Syftet med vår undersökning var inte att generalisera vårt material utan vi ville istället studera enskilda adoptionsrådgivares uppfattningar och se hur deras arbete med adoptivfamiljer ser ut, och därför valde vi bort den kvantitativa metoden.

7.2.1 Reliabilitet och validitet

Bryman (2008) menar att svårigheten med att använda begreppet validitet inom kvalitativ forskning är att kontrollera om man mäter det man avser att mäta. För att försöka hålla en hög validitet valde vi intervjupersoner utefter att vi trodde att de var bäst lämpade för att besvara frågeställningarna vi hade. Vidare har vi informerat dem om vår studies syfte dels genom ett informationsbrev (bilaga 1) och dels genom information i samband med intervjun (bilaga 2). Vi har genom att utgå ifrån vår intervjuguide ställt samma frågor till samtliga respondenter. Svårigheterna är att vi inte på förhand kunde veta om respondenternas svar motsvarande syftet med vår undersökning. Då respondenterna var införstådda i syftet ansåg vi ändå att intervjuerna med större sannolikhet kunde ge svar på vårt syfte och att validiteten i undersökningen därmed borde öka. Under studiens gång har vi därför kontinuerligt haft vårt syfte och våra frågeställningar i åtanke för att försäkra oss om att vi undersöker vad vi avser att undersöka.

Reliabiliteten innefattar mätinstrumentets tillförlitlighet vilket innebär möjligheten att replikera en studie (Bryman 2008). Vid en kvalitativ metod kan detta vara svårt eftersom det är forskaren själv som är verktyget för insamling av data och att det därför till stor del beror på dennes intresse vilken inriktning forskningen får (ibid.). Studien är baserad på våra respondenters unika utsagor kring deras arbete med adoptivfamiljerna och våra subjektiva uppfattningar om vad som är viktigt. Metoden har sin grund i interaktionen och relationen mellan oss och respondenterna, vilket gör situationen unik. Det vi har tagit upp i analysen är det som vi ansåg var viktigt och därmed har annat material sorterats bort. Därför blir det omöjligt för någon annan att replikera vår studie och få fram samma resultat. För att få så hög reliabilitet som möjligt har vi därför varit noggranna i beskrivningen av studiens

tillvägagångssätt. Vår ambition har varit att vara transparenta så att läsaren kan följa vår arbetsgång och bedöma om vi har mätt det vi avsett att mäta.

7.2.2 Förtjänster och begränsningar

De förtjänster vi såg med en kvalitativ metod var att den fokuserade på innebörden i människors uppfattningar och sociala verklighet. Metoden tillät oss att vara empatiska och gav oss möjlighet att se situationerna som beskrevs utifrån undersökningspersonernas livsvärld (Bryman 2008). Ytterligare en förtjänst vi såg var att metoden tillät öppenhet och flexibilitet, där vi som forskare inte begränsade undersökningspersonerna i deras utsagor. Det som vi också såg som en förtjänst var möjligheten att kunna justera vår inriktning och fokus under uppsatsens gång. Vår avsikt var att titta mer specifikt på de professionellas uppfattningar och då blev alltså kontexten, som den kvantitativa metoden inte tar hänsyn till, viktig vilket vi såg som en stor förtjänst. Enligt Bryman måste beteenden och uppfattningar tolkas i ett sammanhang för att forskaren ska kunna förstå det sociala beteendet (ibid.).

De begränsningar vi såg med en kvalitativ metod var bland annat att metoden är svår att generalisera till andra miljöer. Eftersom vi har intervjuat fem adoptionsrådgivare blir vårt resultat knutet till deras uppfattningar och vad de ser som problematiskt, därför är de inte representativa för alla andra sammanhang (Bryman 2008). En annan begränsning är att metoden är för subjektiv. Som tidigare nämnt grundar vi våra resultat på våra uppfattningar om vad som är viktigt där andra forskare kan tycka att andra företeelser är mer betydelsefulla. Resultatet kunde också påverkas av den relation vi fick till undersökningspersonerna och av forskarens ålder, kön och/eller personlighet (ibid.).

7.3 Respondenterna

Våra respondenter har alla en privat anknytning till adoption i form av att de själva är adopterade eller har adopterade barn. Detta gjorde att deras svar på frågorna ibland utgick ifrån deras egen bakgrund och upplevelser. Att de har egna privata erfarenheter av adoption kunde vi se som både en fördel och en begränsning. Deras eget förhållningssätt påverkades av deras relation till adoption och arbetet med adopterade får en annan utgångspunkt, eftersom de har en egen privat erfarenhet. Resultaten kan alltså inte ge någon total objektiv sanning utan alla våra intervjupersoners svar påverkas av deras eget förhållningssätt och inriktning till ämnet adoption. Distinktionen mellan vad som är av egen privat bakgrund och

vad de faktiskt ser i familjerna kunde därför ibland vara svår att urskilja i intervjuerna. De resultat som vi har fått fram genom vår analys är således utifrån vad adoptionsrådgivarna ser för svårigheter och utmaningar i en adoptivfamilj och kring en adoption. Vi valde att inte intervjua adopterade eller adoptivfamiljer på grund av etiska skäl som gör att den information vi får blir i form av en andrahandsinformation. Vårt material kan därför inte säga exakt hur det kan se ut i en adoptivfamilj, utan de svar vi fått från adoptionsrådgivarna är utifrån deras uppfattningar och erfarenheter av arbetet med adoptivfamiljer, vilket kan ses som en begränsning. Att intervjua adoptionsrådgivare för att undersöka problematiken i adoptivfamiljer såg vi dock också som en förtjänst då dessa kan anses vara experter på området. Det som de dagligen möter i sitt arbete är just de svårigheter som vi ämnade undersöka. Adoptionsrådgivarna har varierande utbildning och arbetsuppgifter. De har kunskap inom förskola, skola, psykologarbete, socialtjänst och telefonrådgivning vilket är en stor fördel eftersom de täcker upp många olika delar av arbetet som gjorde att vi fick en bredd i hur problematiken kan se ut. Att våra intervjupersoner har en egen privat anknytning kan också vara en fördel i deras arbete eftersom de då kan "ha varit med om samma saker", som gör att de får en helt annan infallsvinkel när de arbetar med adoptivfamiljerna och där deras klienter kan uppleva det positivt att få hjälp av någon som vet vad det handlar om.

7.4 Urval

I vår undersökning har vi använt ett målinriktat urval. Ett målinriktat urval innebär att undersökningsspersonerna inte väljs ut slumpmässigt. Det innebar att vi hade våra forskningsfrågor i åtanke när vi valde ut våra respondenter (Bryman 2008). Vi fann ganska snabbt att stöd och rådgivning för enbart adopterade och adoptivfamiljer fanns i mindre utsträckning än vanlig familjerådgivning via till exempel socialtjänst. Adoptivfamiljer kan naturligtvis också söka sig till exempelvis kommunens familjerådgivning, men där kan speciell kunskap och erfarenheter vara begränsade. För att hitta våra intervjupersoner sökte vi först på "adoptionsrådgivare" på Google. De som vi fann var utspridda i Sverige. Vi sökte på "adoptionsrådgivare" och lade även till "namn på stad" för att hitta någon från det området i Sverige. Via denna sökning klickade vi oss fram till MIA (2014), som via länkar sedan tog oss vidare till en annan hemsida som är anonymiserad av oss. Där presenterades en lista på professionella som arbetar med stöd och rådgivning till adoptivfamiljer. För att söka vidare tittade vi på vilken utbildning de hade och om de hade någon hemsida där vi kunde läsa om deras arbete.

Vår tanke innan vi startade sökningen var att respondenterna skulle vara socionomer eftersom de då har gått samma utbildning som vi gör och därför har en liknande infallsvinkel. Dock såg vi ganska snabbt att de som presenterades hade varierande utbildning, de var till exempel psykologer, socionomer, terapeuter, förskollärare och familjebehandlare. Eftersom att våra respondenter hade varierande utbildning så påverkade det deras svar på frågorna eftersom det fick olika infallsvinklar. Detta gav oss en större bredd i bilden av hur problematiken såg ut. Vi fick igenom våra respondenter därför förskollärarens syn på hur förskola och skola arbetar med adopterade, socionomens bild av det komplexa med adoptioner och psykologens nära arbete i form av terapisaamtal med adoptivfamiljen.

När vi hade bestämt oss för ämnet adoption tog vi kontakt med två personer som en av oss sedan tidigare känner privat. Vi visste att de hade mycket kunskap om ämnet så vi använde dessa för att finna inspiration och tips. En av dessa rekommenderade en person i norra Sverige som vi skulle kunna intervjua för vår undersökning och den andra kontakten rekommenderade en verksamhet i södra Sverige som kunde matcha undersökningens syfte. Vi tog kontakt och båda var positiva till att ställa upp på intervju. Genom att tipsen kom från våra privata kontakter så litade vi på deras expertis om att det var relevanta personer att intervjua, vilket kan ha gjort att vi gick miste om andra intressanta intervjupersoner. Även konfidentialiteten kan ha påverkats av detta tillvägagångssätt då respondenterna inte blir fullständigt anonyma.

I mellersta Sverige fanns en verksamhet som ville ställa upp på intervju, men enbart om tre stycken professionella fick medverka samtidigt. Vi övervägde om vi kunde godkänna detta, och i stället göra intervjuer i form av fokusgrupper. Om vi skulle genomfört detta skulle vi få ändra vårt metodval och behövt konstruera ytterligare en fokusgrupp på ett annat ställe, förslagsvis i norra Sverige. Eftersom vi vid detta tillfälle redan hade bokat in två andra individuella intervjuer så valde vi att tacka nej till erbjudandet, eftersom vi i detta skede inte kunde få ihop ytterligare en fokusgrupp och inte ville gå miste om de redan inbokade intervjuerna.

Av de professionella som presenterades på listan som vi funnit via MIA.se och vår sökning på Google kontaktade vi cirka 15 stycken. Dessa 15 valdes ut genom att det i deras

verksamhetsbeskrivning framgick att de arbetade som, vad vi valt att benämna som, adoptionsrådgivare. Av dessa svarade 10 i telefon. Vid första kontakten berättade vi övergripande om vårt syfte med undersökningen samt vilka teman vi tänkte undersöka. Flertalet var positiva men vissa hade inte tid och möjlighet att ställa upp för intervju. Resultatet av denna sökning blev tre stycken inbokade intervjuer av personer som vi ansåg lämpliga att svara på våra frågeställningar, då deras arbete var inriktat på rådgivning till adoptivfamiljer. Två av dem var verksamma i mellersta Sverige och en i södra Sverige.

Våra intervjupersoner var alltså två från södra, två från mellersta och en från norra Sverige. Anledningen till att vi valde att intervjua professionella från olika delar av Sverige var inte för att jämföra deras verksamheter. Att finna adoptionsrådgivare i enbart södra Sverige var som tidigare nämnt relativt svårt. Det fanns ett fåtal och därför började vi titta oss omkring efter respondenter i andra delar av landet. Vi ville i detta också försäkra oss om att våra resultat inte bara representerar en verksamhet. Genom att prata med professionella från olika verksamheter så hoppades vi få spridning på svaren. Som tidigare nämnt så har våra intervjupersoner olika utbildning vilket gjorde att svaren på frågorna skiljde sig åt eftersom de hade olika infallsvinklar som gjorde att det blev större spridning på svaren.

7.5 Intervjuerna

Vi valde således att göra fem intervjuer med adoptionsrådgivare. Fem stycken mer omfattande intervjuer var ett antal som vi ansåg möjligt att genomföra och bearbeta utifrån den tid som var avsatt för uppsatsen. Vi ansåg att adoptionsrådgivarna hade den kunskap om adoption som var nödvändig för att besvara våra frågor och för att få ett material som var tillräckligt för att analysera vidare.

Vi har i uppsatsen använt oss av semistrukturerade intervjuer. Den semistrukturerade intervjun ger forskaren möjlighet att gå in i en dialog med respondenten, för att fånga upp vad intervjupersonen betonar som viktigt och anpassa intervjun åt det håll respondenten önskar (May 1997). Som forskare är det viktigt att veta varför man ställer en viss fråga, varför urvalet av respondenter ser ut som det gör och hur frågorna ska tolkas (May 1997). May skriver vidare att det är viktigt att respondenterna inte bara förstår frågorna utan även innehar kunskap som krävs för att besvara frågorna. Alla de respondenter som vi har intervjuat bedömde vi hade tillräcklig kunskap när vi bokade intervjuerna. Detta grundade vi

i att beskrivningen av deras arbete motsvarade vårt syfte med uppsatsen. De frågor vi har ställt har varit öppna frågor som intervjupersonerna har kunnat prata fritt kring. Det vi märkte var att våra frågor fick respondenterna att i sina svar automatiskt svara på många av våra följdfrågor. Vissa svar blev därför ganska långa där vi inte avbröt utan lät intervjupersonerna berätta vidare kring frågan.

Ahrne och Svensson (2011) betonar vikten av att vara väl förberedd inför intervjun och att ha ett material som påminner om vad man ämnar undersöka. Vi läste innan varje intervju kort på om verksamheten som vi skulle besöka för att vara förberedda. Innan vi startade intervjun hade vi förberett ett informationsblad för att vara förberedda, som var till för oss själva och som vi använde för att berätta om upplägget för intervjun och de forskningsetiska råden. För att förbereda oss ytterligare kom vi i förväg överens om vilken roll vi skulle ha under intervjun. Vår första tanke var att en av oss skulle ha den ledande rollen och den andra skulle vara mer passiv och observerande så att en av oss skulle kunna bygga upp en relation till intervjupersonen. Efter att vi hade genomfört provintervjun kom vi dock fram till att vi båda skulle ha en aktiv roll i intervjun. Detta eftersom det blev mer dynamik i intervjun och för att vi båda önskade vara delaktiga. För att ändå ha någon slags struktur i intervjuerna kom vi överens om att en av oss skulle fokusera på huvudfrågorna och den andra skulle lyssna mer och fokusera på följdfrågorna. Detta system har vi haft under alla fem intervjuer och vi har turats om i rollerna. Den person som har fokuserat mer på följdfrågorna har också varit den som ansvarat för bandspelaren och att intervjun höll tidsramen.

Alla intervjuer har efter respondentens godkännande spelats in på bandspelare för att öka tillförlitligheten. Den andra intervjun genomfördes på ett café efter intervjupersonens önskan. På caféet var det ganska högljutt och det spelades relativt hög musik. Detta i kombination med att intervjupersonen talade aningen tyst har påverkat inspelningskvalitén. Vi har därför haft vissa svårigheter i att höra vad som sägs. Alla intervjuer har tagit ungefär en timme. Två av intervjuerna tog lite längre tid (cirka en timme och fem minuter) än de övriga tre. När vi märkte att det var mindre tid kvar än vad vi hade planerat avbröt vi därför respondenten. Att avbryta intervjun och intervjupersonen var inget önskvärt och vi tror att svaren på de sista frågorna hade kunnat utvecklas om denne hade haft mer tid att svara.

Vi har i uppsatsarbetet utgått ifrån en induktiv metod som innebär att forskaren inte har en förutbestämd teori med sig när insamling av materialet sker (Bryman 2008). Det ska dock

inte döljas att vi både hade en viss förförståelse när vi påbörjade empiriinsamlingen och detta tror vi kan ha påverkat vårt sätt att ställa frågor och i konstruerandet av intervjuguiden. Vi båda hade tidigt anknytningsteorin i åtanke vilket kan ha påverkat våra frågor under intervjun. Det vi också märkte var att våra frågor kan ha styrts av den föregående intervjun och respondentens svar, då vi för varje intervju fått mer information och större förståelse. Den första intervjupersonen tog till exempel upp "ofrivillig barnlöshet" som gjorde att vi tänkte i de banorna vid nästkommande intervju och det blev svårare att fortsätta ställa frågor enbart utifrån vår intervjuguide, eftersom vi fick mer information ju fler intervjuer vi hade.

7.6 Tillvägagångssätt

Vår intervjumall utformade vi utifrån de teman och frågeställningar vi ville ha svar på. Frågor som var allt för bestämda och ledande undvek vi för att inte styra respondenternas svar utan vi försökte i stället följa respondentens tankegångar (Bryman 2008). Intervjuguiden hade inte en definitiv ordning utan var utformad så att det fanns möjlighet för respondenten att prata relativt fritt kring de olika teman vi hade. De teman vi använde var: Allmän bakgrundsfakta, Hur arbetet ser ut, Utmaningar och svårigheter i familjen, Barnet, Föräldrarna, Orsaker och Vilket kunnande bör man besitta för att arbeta här. Under varje tema hade vi två till fem följdfrågor förberedda, som vi beroende på respondentens svar använde olika mycket (se intervjuguide, bilaga 3). När vi hade konstruerat vår intervjuguide kontaktade vi en person som vi sedan tidigare känner privat och som arbetar inom adoptionsområdet. Vi genomförde en provintervju och testade flödet på frågorna, om de var tillräckligt många och om de behövde omformuleras. Efter provintervjun fick vi några synpunkter, vi lade till tre följdfrågor: vilken teori respondenterna arbetar utifrån, var de träffar familjerna och om de såg någon skillnad i problematiken beroende på barnets ursprungsland. Övriga teman och följdfrågor behöll vi.

Med en bandspelare spelade vi in intervjuerna och transkriberade sedan dessa för att analysera den insamlade empirin. De första intervjuerna lyssnade vi på och transkriberade tillsammans, men för att vara mer effektiva valde vi att dela upp det arbetet så att en av oss transkriberade och den andra skrev på uppsatsens övriga delar. Vi har skrivit ut allt som har sagts ordagrant. Om respondenten märkbart tvekade eller pausade en längre tid vid en fråga har vi också skrivit ut detta, så även småord eller ofullständiga meningar. Detta på grund av att vi tänkte att det kunde påverka hur vi tolkade svaret senare när vi läste igenom materialet.

De gånger vi har varit osäkra eller inte har hört ordentligt har vi markerat detta med (...) för att visa att meningen inte är slut och för att inte chansa och skriva ner något som inte stämmer överens med vad intervjupersonen har sagt.

Vi har kodat vårt material efter begrepp och teman. Vi läste först igenom materialet några gånger var för sig och gjorde en första sökning på begrepp som användes i intervjuerna. Med olika färger kodade vi efter begrepp som vi uppmärksammat att flera av respondenterna använde sig av under intervjuerna så som: Anknnytning, Ofrivillig barnlöshet, Föräldrarnas bakgrund och Barnets bakgrund. Vi kodade också efter begrepp och teman som vi registrerade under tiden som vi läste igenom materialet så som: Överlevnadsstrategier, Professionellas okunskap och Föräldrarnas motstånd mot att söka hjälp. Därefter jämförde och diskuterade vi våra respektive koder och gjorde en tabell över vad vi sett i texterna. Vi skapade en "mindmap" genom att ta ut olika koder ur intervjuerna: meningar, begrepp och citat, som vi skrev ned under olika rubriker på ett stort papper. Därefter markerade vi de olika koderna som vi såg passade ihop med varandra och använde dessa under olika rubriker, exempelvis under rubriken "barnets bakgrund" markerade vi olika koder som passade in under rubrikerna så som "upprepade separationer" eller "distanslöshet".

7.6.1 Arbetsfördelning

Vi har under uppsatsens arbete skrivit alla delar tillsammans. För att var tidseffektiva delade vi dock upp arbetet med transkribering och tidigare forskning. Vi har därefter bearbetat och läst igenom materialet tillsammans.

7.7 Etiska överväganden

Inför vårt val av respondenter diskuterade vi möjligheten att intervjua adoptivföräldrar men kom ganska snabbt fram till att detta kunde bli etiskt problematiskt. Vi gjorde bedömningen att ställa frågor kring de problem som finns i en familj om till exempel hur anknnytningen och samspelet fungerar kan starta processer och kan vara ett känsligt ämne att prata om med oss som forskare. Eftersom vi enbart skulle ha möjlighet att träffa familjen vid ett tillfälle så tror vi att det hade varit svårt att skapa ett förtroende som skulle göra att adoptivföräldrarna ville dela med sig av sina upplevelser. I och med detta bara är en c-uppsats så hade vi inte möjlighet att erbjuda till exempel psykologkontakt efter genomförd intervju. Vi tänkte också på möjligheten att intervjua barn som är adopterade, men valde av liknande anledningar bort

detta. Dels för att det kan vara svårt att veta hur mycket familjen har pratat om svårigheterna men också för att det kan starta processer hos barnet som vi sedan inte hade haft möjlighet att behandla vidare. Enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet) ska man skydda individerna från att komma till psykisk och fysisk skada. Alla nedanstående forskningsetiska principer informerades vi våra respondenter om vid två tillfällen. Det första skedde i ett informationsbrev som vi skickade ut via e-mail efter att vi bokat intervjun (se bilaga 1). Det andra tillfället var under inledningen av intervjun där vi gemensamt gick igenom de forskningsetiska principerna (se bilaga 2).

Informationskravet berör olika punkter. Det handlar bland annat om att vi som forskare ska berätta om ramarna för intervjun och berätta om undersökningens olika moment. Informationskravet handlar också om att informera deltagaren att medverkan är frivilligt och att respondenten när som helst före, under eller efter undersökningen kan bestämma att de inte längre vill medverka (Bryman 2008; Vetenskapsrådet). Vi inledde intervjun med att informera om vårt syfte med uppsatsen och varför vi blev intresserade av ämnet. Ramen för intervjun var beräknad till ca en timme och även detta informerades vi om för att respondenten skulle vara medveten om hur mycket tid denne hade till sitt förfogande. Vi berättade också om att båda skulle vara aktiva i intervjun men att en av oss skulle fokusera mer på att få tekniken att fungera, lyssna och att ställa följdfrågor. En del av den inledande informationen bestod också i att berätta om vår ambition att använda bandspelare. Syftet med att använda bandspelare är bland annat för att förbättra tillförlitligheten i resultatet. Även detta berättade vi för våra respondenter och gav de möjligheten att avstå från användningen av bandspelare.

Samtyckeskravet innebär att intervjupersonen själv ska kunna bestämma hur länge den ska medverka, rätten att avbryta sitt deltagande och på vilka villkor man deltar på (Vetenskapsrådet). Innan intervjun startade berättade vi att vi som forskare inte har rätt att försöka påverka om intervjupersonen inte önskar delta i undersökningen längre.

Konfidentialitetskravet innebär att de uppgifter man tar del av under intervjuerna ska hanteras varsamt och ska garantera att inga obehöriga kan ta del av materialet (Vetenskapsrådet). Vi sparade våra dokument på ett USB-minne som enbart användes till att spara de transkriberade intervjuerna. När vi var färdiga med uppsatsen raderade vi all data som insamlats. En viktig del i konfidentialitetskravet är att informera om att intervjupersonerna och deras arbetsplats kommer att anonymiseras. Även detta berättade vi

om innan vi började intervjun. Som en del i avidentifieringen har vi valt att ändra på namn som har tagits upp som exempel i intervjun, för att vara säkra på att vi inte använde ett namn i texten som respondenten förväntade sig skulle bli avidentifierat.

Den sista forskningsetiska principen, nyttjandekravet, innebär att den information vi fick av respondenterna endast används av oss och för vårt forskningsändamål. Svaren på frågorna användes således bara för att besvara uppsatsens frågeställningar och har inte lånats ut eller spridits vidare, vilket vi även informerade våra respondenter om (Vetenskapsrådet).

8. Resultat och analys

För att lättare åskådliggöra hur vi har delat upp våra resultat i analysen så har vi konstruerat en tabell som presenteras nedan.

Anknytning			Socialkonstruktivism		
Föräldrarnas bagage	Barnets bagage	Barn med särskilda behov	Adoptionsrådgivare	Föräldrar	Omvärld
Sorgen över det uteblivna biologiska barnet	Upprepade separationer		Det biologiska barnet som norm	Det biologiska barnet som norm	Särskild kompetens om adoptivbarn
		Som alla andra			
Obearbetade trauman	Överlevnadsstrategier	Sociala koder			
				Motstånd att söka hjälp	

Tabellen visar att vår analys utgår ifrån anknytningsteori och socialkonstruktivism. Vi analyserar vår empiri utifrån tre rubriker per teori; Anknytningsteori: Föräldrarnas bagage, Barnets bagage och Barn med särskilda behov (som saknar underrubrik); Socialkonstruktivism: Adoptionsrådgivare, Föräldrar och Omvärld. Dessa rubriker har vi i sin tur delat in i underrubriker.

Vi har i vår empirianalys valt att väva samman både resultat och analys till en gemensam del. Detta för att vi tror att det kan vara svårt att hålla isär dessa två delar. Vår analys kommer att presenteras utifrån två olika teorier med olika underkategorier. Den första teorin

är alltså anknytningsteori och den andra är socialkonstruktivism. De teorier vi har valt skiljer sig från varandra men är båda med i uppsatsen eftersom vi ser dem som viktiga delar i förståelsen av adoptionsrådgivarnas arbete. De resultat vi fått från våra intervjupersoner är endast de professionellas observationer i de familjer som de har mött. Då vi inte har pratat med adoptivfamiljerna själva kan vi inte återge deras tankar och känslor kring de svårigheter som kan finnas i en adoptivfamilj.

Vi valde att använda anknytningsteori för att vi fick in mycket material relaterat till anknytning mellan föräldrar och barn från våra respondenter. De menade att anknytningen mellan adoptivbarnet och adoptivföräldrarna är en central, återkommande del i deras arbete. Gemensamt är att våra intervjupersoner säger att de ofta eller alltid ser anknytningsproblem i familjerna som de träffar och som kan vara en av orsakerna till att problem uppkommer. Socialkonstruktivism valde vi för att vi i intervjuerna har noterat att adoptionsrådgivarnas föreställningar om adoptivfamiljer gör att de pratar om adoption på ett visst sätt. Deras arbete med adoptivfamiljerna utgår ifrån deras, kanske undermedvetna, föreställningar om hur ett föräldraskap ska vara och hur ett biologiskt barn ska vara.

8.1 Föräldrarnas bagage

8.1.1 Sorgen över det uteblivna biologiska barnet

Ett återkommande tema som respondenterna ser i sitt arbete är föräldrarnas obearbetade barnlöshet. Sorgen över det uteblivna biologiska barnet är något som de ser som en orsak till att anknytningen till adoptivbarnet störs. Adoptionsrådgivarna benämner den ofrivilliga barnlösheten som en enorm sorg och ett trauma.

Barnlöshet är en enorm sorg. Att adoptera innebär ju inte att man botar barnlösheten.

De menar att det är viktigt att vara säker på att adoption är det rätta valet och att föräldrarna är beredda att ta emot ett barn som sitt eget och inte se det som en ersättning för det barn som man inte fick. En intervjuperson betonar vikten av att:

[...] man åtminstone har bearbetat det och lagt det på plats. Så att man inte går in i något, ja förstår ni vad jag menar när jag säger istället för? Alltså att det finns en sorg som ligger emellan, det måste vara någorlunda bearbetat och klart.

Lindblad (2004) skriver att den ofrivilliga barnlösheten kan vara en orsak till att anknytningsprocessen till barnet inte fungerar. Han skriver att professionella som arbetar med adopterade ser detta som en bakgrundsfaktor som påverkar hur samspelet med barnet ser ut. Han menar dock att denna tanke skiljer professionella åt då vissa menar att adoption botar det som är psykologiskt jobbigt med att vara ofrivilligt barnlös eftersom föräldrarna faktiskt får ett barn.

Adoptionsrådgivarna ser att föräldrarna i många fall inte har bearbetat sorgen över det uteblivna barnet och att de inte heller får tillräcklig hjälp med detta i adoptionsprocessen. En annan aspekt som också har lyfts fram i intervjuerna är att föräldrarna koncentrerar sig på enbart barnets anknytning och saknar förståelse för att orsaken kan ligga i deras egen anknytning. Respondenterna ser också att när föreställningen om barnet de ska få inte stämmer överens med hur det faktiskt blir, så kan det bli svårt för att föräldern att knyta an till barnet.

8.1.2 Obearbetade trauman

Enligt anknytningsteorin är det viktigt att föräldrarna har en trygg anknytning med sig för att kunna möta barnets behov (Perris 1996). Adoptionsrådgivarna säger att det kan uppstå en låsning som beror på att föräldern har något eget obearbetat som gör det svårt i relationen till barnet. Det som kan vara obearbetat är antingen i föräldrarnas egen barndom, där det kan röra sig om svåra trauman i form av en förälder som har missbrukat eller varit psykiskt sjuk, eller att den ofrivilliga barnlösheten är obearbetad. Respondenterna menar också att mycket väcks från den egna barndomen när man får sitt barn. Har föräldern inte själv fått en trygg anknytning påverkar det föräldern hela livet. Det påverkar även vilken förälder man blir till sitt adoptivbarn.

Det är faktiskt vår egen anknytning som är avgörande för vilken förälder vi blir, inte barnets förälder. Och det som har varit i Sverige väldigt mycket är att fokus har legat mycket på vilket anknytning barnet har med sig. Men det har ju

forskning visat att om föräldern har en trygg anknytning över tid, så har den förmågan att ta upp barnets signaler och se barnet och vara lugn själv även om barnet kommer med väldigt stor otrygghet.

Detta bekräftas av Lindblad (2004) som skriver att föräldrarnas anknytning är lika viktig som barnets. Anknytningsprocessen kan därför försvåras om föräldrarna har obearbetade känslor samt om det finns otillfredsställda behov från föräldrarnas barndom. Även psykiska problem hos föräldern kan försvåra anknytningsprocessen. Har adoptivföräldern däremot en egen trygg anknytning så kan denne se barnets signaler som i sin tur ökar sannolikheten för att ge barnet en trygg anknytning. Perris (1996) bekräftar med hänvisning till Bowlby att den huvudsakliga anknytningspersonens förmåga att svara på barnets signaler är grunden till hur barnets anknytningsmönster utvecklas. Det viktigaste enligt intervjupersonerna är därför att föräldern kan överföra en trygg anknytning till barnet. Andra saker, som materiella ting, är inte lika viktigt. Broberg et al. (2006) beskriver de fyra dimensionerna som behandlar vilken förmåga föräldrarnas har att se barnets signaler. Föräldrarnas förmåga att vara lyhörd om barnet känner sig ledset, om det söker närhet eller om barnet vill vara för sig själv, är en viktig del i utvecklingen av ett tryggt anknytningsmönster. Lindblad (2004) menar att det är viktigt att omsorgspersonen kan ge bekräftelse till ett anknytningsbeteende som består av till exempel närhetssökande eller att barnet riktar sin blick mot föräldern. Det som därför är viktigt att poängtera utifrån ovanstående är att enligt våra intervjupersoner så har anknytningen två sidor. Man bör tala både om föräldrarnas och barnets anknytning och hur det kan förklaras och se ut, och inte enbart vara fokuserad på barnets eventuella svårigheter från födelselandet.

8.2 Barnets bagage

8.2.1 Upprepade separationer

Intervjupersonerna menar att det är ett trauma för ett adoptivbarn att vara med om upprepade separationer. Varje gång barnet blir lämnat så sätter det spår som påverkar barnets förmåga att knyta an till andra omsorgspersoner i fortsättningen. Respondenterna berättar att det ofta förekommer många omplaceringar i ett adoptivbarns tidiga liv. Först separeras barnet från sina biologiska föräldrar, därefter kan barnet ha varit med om olika barnhems- eller fosterhemsplaceringar innan det kommer till sina adoptivföräldrar. Det framkommer ur intervjuerna att barnhemsplacerade barn kan ha haft svårt att knyta an till någon person

under uppväxten eftersom de har fått dela uppmärksamheten från personalen med flera andra barn.

Hur bra det går beror ju också en del på hur många separationer de har gjort. Många har kanske gjort tre separationer, från sina biologiska föräldrar, från en institution till en annan institution, så det finns ju mycket sådant bakom som påverkar barnets liv. Det tar en tid innan man kan släppa det här. Så det gäller ju att knyta an till de nya föräldrarna och den nya miljön, och det kan man inte räkna med att det går på en vecka.

Respondenterna menar att eftersom barn numera är äldre när de blir adopterade till Sverige är risken större för att de har hunnit uppleva svåra saker. Perris (1996) hävdar att om ett barn har blivit försummat eller upplevt fysiskt eller psykiskt våld kan det utveckla en otrygg anknytning. Även Groza & Ryan (2001) menar att barnets tidigare uppväxtförhållanden och upplevelser av till exempel missbruk, traumatiska händelser eller en lång institutionsvistelse kan ha ett samband med om barnet visar beteendevårigheter.

8.2.2 Överlevnadsstrategier

Adoptionsrådgivarna ser att föräldrarna uttrycker oro över att de upplever sitt barn som distanslöst. Om barnet har varit med om flera separationer kan det utveckla ett beteende som av omvärlden kan uppfattas som distanslöst, men som för barnet är naturligt. Det distanslösa beteendet kännetecknas av att barnet kan gå till vilken vuxen som helst, är glad och inbjudande, och lägger inte någon större uppmärksamhet till sin förälder. Vissa respondenter har sett detta i sitt arbete med familjerna:

Alltså när de har kommit hem till sin familj så bara klipper man ju inte de strategierna rakt av utan då fortsätter man. Och då kan man lika bra gå till dig som till mamma eller pappa, det är en ingen urskillnad och det kallar man att barnen är "distanslösa". Det spelar ingen roll om du inte har träffat det här barnet innan och du kommer in och du ler och du är glad och vänlig, du kanske erbjuder ett kex eller en banan, då kan du ta det här barnet och gå. Och det är ju farligt.

Beteendet kan ha sin bakgrund i att barnet inte har haft en trygg anknytning då de har fått dela sin uppmärksamhet med flera andra barn på till exempel ett barnhem vilket gör att de har funnit strategier för att klara av den miljön (Lindblad 2004). Barnet märker att genom att vara öppen och glad får det uppmärksamhet. Ovanstående resonemang om distanslöshet blir en sorts överlevnadsstrategi. Respondenterna ser i sitt arbete att adopterade barn visar upp och använder sig av olika överlevnadsstrategier. En strategi som kan följa med att barnet har varit med om svåra förhållanden i födelselandet kan innebära ett onormalt matbeteende.

Vissa barn kanske, när dem regredierar, kanske sparar mat för att de är inte säkra på att de ska få mat, eller kanske överäter.

Enligt Lindblad (2004) är de olika överlevnadsstrategierna som barn använder sig av ett förhållningssätt som gör att barnet kan stå ut med svåra yttre omständigheter.

8.3 Barn med särskilda behov

Den trygga basen är ett uttryck som kännetecknas av att barnet ska vilja utforska världen men ska ändå vara beredd att återkomma till föräldrarna om något uppfattas som obehagligt eller skrämmande (Perris 1996). Genom att behålla barnet hemma en längre period utvecklas ett anknytningsmönster som utmärks av att barnet vänder sig till just föräldrarna om barnet känner sig otryggt, osäkert eller tycker att något är skrämmande. En av intervjupersonerna har beskrivit detta i sitt arbete då hon menar att föräldrarna behöver mycket stöttning kring att se barnets signaler på att ett tryggt anknytningsmönster håller på att utvecklas. Ett exempel på detta är en familj där föräldrarna upplevde oro över om samspelet fungerade, där adoptionsrådgivaren gav råd och stöttning.

Och då kan vi ju stötta föräldrarna i hur man gör, och vi ser ju dem också hela tiden tillsammans, så vi kan säga 'Men ser du nu, titta, han tittar ju på dig, han håller koll på dig! Men se, nu slog han sig, vad hände?' 'Ja, han kom ju till mig. 'Ja precis, och det är så det ska vara och han gick inte till mig utan han gick till dig.'

Perris (1996) skriver att förälderns lyhördhet inför barnets anknytningssignaler när de till exempel behöver tröstas, är viktigt för utvecklingen av den trygga basen.

Anknytningspersonens förmåga att vara lyhörd inför barnets signaler kan påverkas av om det finns tillgång till emotionellt stöd runt omkring. Mycket av adoptionsrådgivarnas arbete handlade just om att stilla föräldrarnas oro, bekräfta att de är tillräckliga och att deras handlingar medverkar till att en trygg anknytning håller på att utvecklas.

Våra intervjupersoner menar att man bör se alla adoptivbarn som barn med särskilda behov. Detta grundar de i att barnen har varit med om separationer och att de behöver en längre anknytningstid till sina adoptivföräldrar än vad barn i allmänhet behöver. En av våra respondenter använde begreppen ”nyfådd” och menar att barnet bör betraktas som ”nyfödd” när det kommer till familjen, oavsett hur gammalt barnet är. Är barnet tre år när det kommer till Sverige så kan det inte räknas som en jämnårig eftersom det, precis som en nyfödd bebis, får en ny start i livet. Adoptivbarnet får ett nytt liv med en ny familj, ett nytt språk, land och kultur. Föräldrarna bör därför anpassa det nya livet i familjen efter den dagen barnet kom. Detta menar adoptionsrådgivarna kan ske genom att begränsa barnets kontakter till enbart föräldrarna den första tiden, så att barnet får chans att förstå vilka som är dennes omsorgspersoner och får en chans att knyta an till dem. Adoptionsrådgivarna menar att när barnet har varit hemma en period så kan föräldrarna introducera fler, för barnet, viktiga personer.

[...] för de har ju varit med om så mycket många gånger adoptivbarn. Det bara händer saker framför näsan på dem och de bara rycks bort och skickas till ett annat land till nya föräldrar och bort från de biologiska.

Det blir problem för barnet då det “rycks bort” från sina föräldrar, på grund av att anknytningsprocessen redan har påbörjats till de biologiska föräldrarna. Har barnet redan börjat utveckla ett anknytningsmönster till någon eller några andra innan adoptionen ägde rum avbryts dessa processer hos barnet och nya påbörjas, vilket kan ta tid (Lindblad 2004). En av de fyra dimensionerna i förälderns förmåga att svara på barnets signaler innebär att anknytningspersonen har förmåga att vara både psykiskt och fysiskt närvarande i barnets liv (Broberg et al. 2006). Adoptionsrådgivarna menar att det är viktigt att föräldrarna tidigt vid barnets ankomst visar att de finns där som en trygg bas och finns till enbart för barnet.

Även i förskola och skola menar respondenterna att adoptivbarn bör ses som barn med särskilda behov. De beskriver föräldrarnas oro över att barnen kan vara rastlösa, ha svårt att

sitta still, ha koncentrationssvårigheter och bli extremt ledsna vid lämning eller övergångar. Detta kan bero på att barnet med sin bakgrund kan känna en otrygghet av att vara på en institution som liknar barnhemsplaceringen med många barn och få vuxna. Då adoptivbarn många gånger har med sig en separationskänslighet kan lämningar och övergångar i skolan bli ett stressmoment för dem. Lindblad (2004) menar att en allmän otrygghet hos barnet på grund av bristande anknytning kan bidra till att barnet återgår till de överlevnadsstrategier som det tidigare använt sig av. Intervjupersonerna menar att barnen snabbt hittar strategier och lurar sin omgivning, de kan till exempel spara mat, överäta, spela clown eller charma för att få uppmärksamhet av sin omgivning. För att bemöta barnets beteende på rätt sätt krävs alltså en särskild förståelse och kompetens från de professionella i förskolan och skolan. Respondenterna påpekade att detta inte alltid finns.

För en del lärare tycks ganska aningslösa och kan 'Vadå då? De är väl som andra ungar!?' och sådär.

Adoptionsrådgivarnas arbete kan därför också innefatta kontakt med förskola eller skola om föräldrarna önskar det, för att förklara och informera om vad svårigheterna kan vara för ett adopterat barn. Adoptionsrådgivarna kan ge konkreta redskap till lärare för att underlätta för barnet, exempelvis i form av att en bestämd pedagog ansvarar för mottagandet av barnet vid lämning på morgonen och att barnet förbereds inför varje övergång och lämning under dagen.

8.4 Adoptionsrådgivarna

8.4.1 Det biologiska barnet som norm

Socialkonstruktivism innebär att vår verklighet består av många socialt konstruerade institutioner som vi lär oss att ta för givet (Wenneberg 2000). Svensson (2007) menar att den som befinner sig utanför normen bör bli en del av samhället igen genom en normaliseringsprocess. Att vara adopterad eller att adoptera ett barn ligger utanför det som är norm. För att åter närma sig normen jämförs det vanliga med det ovanliga. Vi har sett att respondenternas, kanske undermedvetna, föreställningar om det biologiska barnet påverkar deras sätt att prata om adoption. Kunskap och förståelse om världen har sitt ursprung i sociala interaktioner mellan människor menar Payne (2005). Genom att adoptionsrådgivarna ses som experter inom adoptionsområdet så har deras föreställningar inom ämnet företräde

och ses som sant. Det stöd som de ger till familjerna bygger på normer om hur de ser på en familj. Adoptionsrådgivarna är därmed en del i att skapa och överföra den externaliserade bilden av hur en familj ska vara till föräldrarna (Regnér 2006). Att adoptionsrådgivarna till exempel säger att man bör titta på adopterade barn som barn med särskilda behov bygger på en föreställning om hur ett normalt barn är och de beteenden som adoptivbarnet har blir avvikande i jämförelse med det.

Jag sa det om att man fick en fyraåring, men det är ju bra att titta på Jesper i grannhuset och se hur en fyraåring bör vara. För det är ju dit vi ska sträva. Får jag en fyraåring som sen som inte kan många av de sakerna som Jesper kan... alltså jag måste ju ha kunskap om det normala barnets utveckling.

Hur adoptionsrådgivarna använder språket får stor betydelse för hur de utformar sammanhanget och hur föräldrarna uppfattar det (Börjesson & Palmblad 2008). Om en professionell berättar för föräldrarna att de bör skaffa sig kunskap om hur det normala barnet utvecklas, som i ovanstående fall, så bygger det på att de har föreställningar om hur ett barn ska utvecklas och vara. Deras språkanvändning placerar adoptivbarn i en särskild kategori med gemensamma egenskaper, vilka också överförs till föräldrarna (Börjesson & Palmblad 2008). Vissa beteenden kan betraktas som avvikande just på grund av att barnet räknas till kategorin "adopterad". Hade ett liknande beteende visat sig hos ett biologiskt barn hade acceptansen kunnat vara större på grund av tanken om att alla barn är olika. Upplever ett biologiskt barn till exempel lämning på skolan som svårt är chansen större att man avfärdar detta som ett normalt beteende, då alla individer är olika. Uppvisar ett adopterat barn samma svårigheter är sannolikheten större att man letar efter orsaker relaterat till att barnet är adopterat.

Hur adoptionsrådgivarna jobbar med familjerna och hur de väljer att uttrycka sig gör att familjerna internaliserar adoptionsrådgivarnas bild av hur en normal familj är. Adoptionsrådgivarna benämner familjerna som de arbetar med som just en "adoptivfamilj" och inte som "familj". De använder också begreppet adoptivbarn samt adoptivföräldrar och inte "barn" och "föräldrar". Genom att använda dessa begrepp placeras familjen i en särskild grupp som bekräftar att adoptivfamiljen står utanför den norm som beskrivs som den vanligaste familjeformen, kärnfamiljen, som enligt Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) benämns som idealet. Enligt Börjesson och Palmblad (2008) antas människor som har

liknande egenskaper befinna sig inom samma kategori. Utifrån det ser vi att adoptionsrådgivarna har kategoriserat adoptivfamiljerna när de benämner dem som just adoptivfamiljer och att familjerna har som gemensam nämnare att barnen är adopterade. En intervjuperson menar att:

Adoptivfamiljer är av en särskild sort.

Syftet med dennes kategorisering är inte att visa att de befinner sig i utkanten som marginaliserade. Hon väljer istället medvetet att placera dem i en egen kategori eftersom hon betonar vikten av att adoptivfamiljer inte är som alla andra familjer, då deras omständigheter kan göra att de behöver särskilt bemötande i olika sammanhang, och bör därför behandlas därefter.

8.5 Föräldrar

8.5.1 Det biologiska barnet som norm

Johansson (2009) skriver att föreställningen om en familj är grundad i att det finns biologiska och genetiska band och denna föreställning har en stark position i vår kultur. Samtliga av våra intervjupersoner uttrycker att de i deras arbete ser att det första valet för att bli förälder är att själv föda sitt barn. Att adoptera kommer därför som ett andrahandsalternativ.

Först och främst vill man ha ett biologiskt barn. IP5

[...]de har ju inte ens släppt den här längtan och drömmen om ett biologiskt barn. IP4

Naturligtvis vill man ju i första hand ha biologiska barn. IP3

[...]adoption det är, åh, kanske fjärde-, femte- eller sjättehands alternativ. IP4

Adoptionsrådgivarna menar att många adoptivföräldrar har försökt länge med att bli gravida, både på egen hand och med behandlingar och att besvikelsen är stor när de inte klarar av att bli gravida på egen hand. Eftersom normen om hur en familj ska se ut och bildas är så påtagligt i blivande föräldrars liv så finns det, som respondenterna uttrycker det, en enorm stress kring föräldraskapet. Adoptionsrådgivarna benämner det som “föräldrarnas längtan efter ett biologiskt barn” och menar att det ofta är en lång process för dem att ta beslutet att

adoptera. Flertalet föräldrar har också genomgått IVF-behandlingar eftersom strävan efter det biologiska barnet finns med så långt det går. Även då föräldrar beslutat att adoptera och påbörjat adoptionsprocessen kan förhoppningen om att få barn på egen hand fortfarande finnas kvar.

Kärnfamiljen som institution är något som är starkt förankrad hos oss (Johansson 2009). Det är något som är efterlevnadsvärt och har kommit till genom att vanor har blivit internaliserade hos människor. Vi accepterar att det är på ett visst sätt och lever snart efter dessa vanor som ses som normen (Wenneberg 2000). Genom att familjebilden i media beskrivs som något biologiskt förankrat och som innebär familjelycka (Bäck-Wiklund & Bergsten 1997) så påverkas adoptivföräldrar och försöker så långt det är möjligt uppnå bilden av den biologiska familjen, därför att den är det önskvärda. Livsplanen innefattar en del som är att bli förälder (ibid.). Den internaliserade familjebilden i kombination med förväntningarna på hur ett liv bör se ut kan skapa stress och ställa krav på ett par.

8.5.2 Som alla andra

Adoptionsrådgivarna pratar om föräldrarnas förväntningar på barnet. De ser att deras önskan om adoptivbarnet är att det ska vara så likt ett eget barn som möjligt. Det finns således en hierarki i vilka barn som är önskade. Föräldrarnas vilja och önskan är att barnet ska vara ett normalt barn. Drömmen är ett friskt barn som kommer till familjen som spädbarn och utvecklas som andra jämnåriga barn.

Det finns nästan 8 miljoner barn som är föräldralösa runt om i världen men de är oftast äldre och har funktionsnedsättningar och det är inte dem som svenska vita medelklass föräldrar vill ha.

Om barnet är äldre när det kommer till sin familj synliggörs avvikandet genom att det faller utanför föreställningen som säger att ett barn ska vara litet och friskt när det kommer till sin familj. Några respondenter menar att föräldrarna jämför sitt barns utveckling och agerande i förhållande till andra barns. Sandin, Hydén & Lind (2006) menar att genom att jämföra det normala med det avvikande så blir det vanliga en norm för hur man ska bete sig. Biologiska barn blir därför en måttstock som föräldrarna jämför sitt adopterade barn med.

Något som har kunnat urskiljas ur intervjuerna är att många adoptivföräldrar har en tendens att vilja låta barnet börja förskola och skola tidigt efter ankomsten till familjen. Några respondenter menar att vissa föräldrar verkar tro att adoptivbarnet är som vilket barn som helst och att det finns en oro hos dem över att barnet ska komma efter sina jämnåriga.

Man tänker kanske när man adopterar en 4-åring, så tänker man kanske på grannens Jesper som också är 4 år. Så förväntar man sig att man ska få ett barn som Jesper i utvecklingen och så får man inte det.

Svensson (2007) menar att en del i processen för att återföra det avvikande mot det normala är att göra individen till en del av samhällsstrukturen. Respondenterna menar att adoptivföräldrarna vill anpassa sig till normen om att ett barn ska börja förskola eller skola vid en viss ålder för att inte riskera att barnet hamnar efter i utvecklingen. Normalitet är det som anses vara ett önskat tillstånd (Svensson 2007; Östnäs 2007). Genom att låta barnet börja förskola och skola tidigt skulle chansen för barnet att tidigare ta till sig det svenska språket kunna öka. Syftet blir då att undvika risken för avvikelser och viljan är att anpassa barnet till den sociala normen. Riskerna med detta kan vara flera, eftersom tidigare resultat i analysen visar att det adopterade barnet behöver längre anknytningstid hemma än andra barn.

8.5.3 Sociala koder

Adoptionsrådgivarna ser att det finns många förväntningar på hur adoptivbarnet ska vara och uppföra sig. Mycket handlar om att vara normal och inte bryta mot normer för uppförande. Några av intervjupersonerna menar att adoptivföräldrar oftast kommer från en viss socioekonomisk grupp med bra utbildning, yrken och bra positioner i samhället. Alla grupper har sina sociala koder och det förväntas av barnen att de ska kunna uppföra sig enligt normen i deras familj. Normer finns alltså alltid närvarande men är situationsbunden där olika grupper har olika rådande normer som styr individernas agerande (Svensson 2007).

De ska inte spela ut sådant där register. Och det ser man också hemma när man ska ha gäster, småungar, då ska de alltid vara i hallen när gästerna kommer, och ska vara i centrum. Men det får man se till, alltså det är skillnad om det är

barnkalas, men om vuxna ska ha gäster då är det dem som ska stå i hallen och välkomna och så. Och barnet ska inte hålla på och spralla runt där.

Några adoptionsrådgivare menar att den socioekonomiska grupp som de flesta adoptivföräldrar tillhör ställer högre krav på barns uppförande än andra grupper. De menar att detta kan vara en bidragande orsak till att det ofta är en beteendeproblematik som föräldrarna upplever sig inte ha kontroll över. Eftersom det finns förväntningar på hur man ska uppträda i den sociala grupp man befinner sig i så tilldelas man som individ en roll (Repstad 2004). Barnet som adopteras in i familjen får en roll som i dessa socioekonomiska grupper innebär högre förväntningar på uppförande. Om barnet inte kan leva upp till den rollen och de förväntningar som rollen innebär kan föräldrarna uppleva att det blir problematiskt i familjen.

8.5.4 Motstånd att söka hjälp

Adoptionsrådgivarna menar att det är viktigt att se på familjen som en helhet. Ibland är föräldrar oförstående till att de själv har en del i svårigheterna som kan uppstå.

Oftast är det så att föräldrarna söker och tycker att min tonåring måste gå i terapi och vill dem det, är de motiverade, då kan de börja. Många gånger kan det vara 'Nej, det är ni som behöver gå'. Så kan det vara faktiskt, att föräldrarna får gå. Och där är en jättespännande process att föräldrarna börjar liksom 'aha' förstå varför det blir så. Att de faktiskt inte förstår. Det finns någonting hos dem som gör att de inte gör det. Oftast handlar det om föräldrarnas egen trauma, de har med sig någonting.

Många föräldrar har uppfattningen att det bara är barnet som är i behov av att ha en samtalskontakt, men respondenterna betonar att när det handlar om anknytningsproblem så är det viktigt att både föräldrar och barn finns med. Föräldrarnas oförstående inställning och ovilja att inse att de själva kan behöva råd och stöd kan bero på en önskan att inte utmärka sig utan vill vara en vanlig familj, en som alla andra. Att söka hjälp frångår föreställningen om att fungera som en normal familj. Respondenterna menar att det motstånd som finns till att söka hjälp också kan bero på att adoptivföräldrarna har genomgått både

föräldrautbildning och medgivandeutredning där de har blivit godkända efter att ha försäkrat att de kan klara av ett föräldraskap.

Jag säger nog alltid att adoptivföräldrar är av en speciell sort därför att de är så bedömda. De har ju fått lämna referenser, det har synats det mesta runt omkring dem, inte bara de som person utan hur de bor och... Och de har fått försvara sig på ett sätt som, om man får använda det ordet, att de är bra nog att kunna ta emot ett adoptivbarn. Och det här är ju jättebra för det är ju barn med speciella behov så att det är bra att man gör det. Men jag upplever att man får till följd att det blir något slags, ja att de är rädda för att ta kontakt, att 'det här går inte' för de har försvarat sitt föräldraskap, de har påtalat hur bra de är och vad de vet om det här och hur de kan och så vidare, och deras vänner har gett referenser och... Och så skiter det sig totalt.

En del respondenter ser att många av föräldrarna upplever att de har förväntningar på sig om hur de ska vara som föräldrar. Eftersom socialsekreteraren redan i medgivandeutredningen bedömer föräldrarna efter faktorer så som föräldrarnas personliga egenskaper, intresse, relationer till andra och utbildning så finns det även i utredningen en normativ uppfattning i hur ett bra föräldraskap ska vara. Förståelse om hur världen ska utformas bildas i sociala interaktioner med människor (Payne 2005). Den professionella ser via möten med andra hur en familj kan se ut och bilden av den normala familjen konstrueras och förmedlas vidare.

Flertalet adoptionsrådgivare menar därför att när det visar sig inte fungera som föräldrarna tänkt sig kan det upplevas som ett misslyckande och bli svårt att söka hjälp. De menar att det kan finnas en rädsla över att visa sig otillräckliga som föräldrar, som kan vara dem till last om de senare vill ha en ny medgivandeutredning för att ansöka om ett till adoptivbarn. Om de inte klarat av föräldraskapet till det första barnet så kanske de inte får möjlighet att få ett till barn som de önskar. Adoptionsrådgivarna menar dock att det aldrig kan vara negativt att söka hjälp om det behövs, tvärtom ska det ses som en styrka eftersom det visar att föräldrarna är uppmärksamma och sätter adoptivbarnets och familjens funktion i första hand.

8.6 Omvärld

8.6.1 Särskild kompetens om adoptivbarn

När det gäller förskola och skola så menar våra respondenter att kunskapen kring adopterade barn är för liten hos pedagoger. De menar att adopterade kan behöva speciell behandling för att lättare klara av de utmaningar som de kan uppleva vid till exempel hämtning och lämning. I sitt arbete kan de se att vissa föräldrar upplever oro och frustration eftersom pedagoger tror att adoptivbarnet fungerar som vilket annat barn som helst. En av respondenterna gav ett exempel på detta.

[Lärare] 'Du som förälder kan inte vara med.' [Förälder] 'Men vi kom hem för två månader sedan, jag kan inte lämna honom här, jag måste vara med i skolan.'

Vid en lämning på förskola lämnar föräldern sitt barn och åker sedan därifrån. När en förälder uttryckte oro över att lämna sitt barn sågs därför denna som avvikande. Adoptionsrådgivarna menar att andra professionella, bland andra förskollärare och lärare, saknar kunskap om adopterade och de svårigheter som kan uppkomma i adoptivfamiljen och ser adoptivbarn som "vilka barn som helst". Baggens (2006) skriver att en del barns beteende och handlingar i skolan är det som är eftersträvansvärt. Dessa handlingar används som en måttstock för att bedöma vad som anses normalt och även för att synliggöra det avvikande. Läraren i intervjupersonens exempel ville således att det adopterade barnet skulle vara som vilket annat barn som helst och likna de andra barnens beteende.

8.6.2 Avslutning

Även om de båda teorierna, anknytningsteori och socialkonstruktivism, ser ut att skilja sig åt på pappret så kan vi ändå efter avslutad analys se vissa samband. Om en familj har anknytningssvårigheter kan detta grunda sig i att adoptivföräldrarna har obearbetade känslor kring sin ofrivilliga barnlöshet. Att vara ofrivilligt barnlös innebär en enorm stress och sorg för föräldrarna. Orsaken till stressen kan vara yttre påtryckningar om att det biologiska barnet är det som är önskvärt. Detta är en konstruktion som innebär att normen att föda sitt eget barn är det som föräldrar strävar efter så långt det är möjligt. Ytterligare ett samband vi kan se är att föräldrarnas anknytningsförmåga också kan försvåras om barnet inte lever upp till de förväntningar som föräldrarna har på hur ett barn ska vara, och där de upplever en

känsla av att “det barnet var inte vad vi önskade”. Deras förhållningssätt till barnet kan därför göra att anknytningen fungerar mindre tillfredsställande.

9. Sammanfattning och diskussion

I vår avslutande diskussion kommer vi att sammanfatta våra resultat, koppla dem till den tidigare forskningen, besvara våra frågeställningar samt ge några avslutande reflektioner på våra resultat.

9.1 Svårigheter

De svårigheter som vi har sett att adoptionsrådgivarna upplever i arbetet med familjerna är anknytningssvårigheter, en allmän oro över barnets utveckling, att barnet har beteendessvårigheter, föräldrars oro relaterade till förskola och skola och att föräldrar upplever en distanslöshet hos barnet. Det vi har tolkat som mest utmärkande i respondenternas arbete har varit att familjerna ofta eller alltid har anknytningssvårigheter. Den anknytningsproblematik som familjen har uttryckt till rådgivarna har varit i varierande omfattning. En del föräldrar känner oro över om anknytningen fungerar, vissa behöver mest positiv feedback och andra uttrycker inte att de har problem med anknytningen utan söker hjälp för andra svårigheter. Adoptionsrådgivarna kan sedan se att det även i dessa familjer finns anknytningssvårigheter. Juffer et al. (1997) ser i sin studie att anknytningen mellan barn och förälder påverkas positivt om familjen får stöd och rådgivning av professionella. Detta var en del i våra intervjupersoners arbete då mycket handlade om att stötta föräldrarna och ge dem positiv respons när de såg ett beteende eller sekvenser som visade på att anknytningen fungerade eller utvecklades till det bättre.

Groza och Ryan (2001) säger att barnets tidiga uppväxtförhållande och barnets tidigare negativa upplevelser kan ha ett samband med barnets visade beteendessvårigheter. Forskarna menar att detta är en normal del i en adoption. Adoptionsrådgivarna menade att om barnet har varit med om flera separationer och har påbörjat sin anknytning till någon annan så kan det påverka utgången i familjen. Våra intervjupersoner har påtalat att de i sitt arbete hjälper adoptivföräldrarna att se att orsaken till de upplevda svårigheterna kan ligga i barnets bakgrund. Att behöva söka hjälp om svårigheter uppstår bör enligt adoptionsrådgivarna ses

som en styrka i att de sätter barnet och familjens välmående i första han och berättar för någon att det inte riktigt gick som de hade förväntat sig.

Några av intervjupersonerna har också sett att en del föräldrar upplever en distanslöshet hos sitt barn. Det som oroar föräldrarna är att barnet inte har några begränsningar i sin kontakt med andra, utan kan gå till vem som helst för att få bekräftelse. Enligt Lindblad (2004) så är detta en form av överlevnadsstrategi som barnet har med sig från sin tidigare barnhemsvistelse. Irhammar och Bengtssons (2005) resultat visade att de barn som var äldre när de adopterades bort ofta hade en otrygg anknytning med sig. Konklusionen blir att barnet tar till de överlevnadsstrategier som det hade med sig från exempelvis barnhemmet till Sverige, eftersom de har lärt sig att anpassa sig till miljön. Det är dessa beteenden som föräldrarna sedan oroar sig över. Adoptionsrådgivarna poängterade och arbetade med att berätta för föräldrarna att barnet kan ha varit med om traumatiska händelser som kan göra att det regredierar i beteendet, och att detta kan vara en normal del av en adoption.

Föräldrarna söker också hjälp för att barnet har svårigheter i förskolan eller skolan då de kan bli väldigt ledsna och svårtröstade vid övergångar och lämningar. I skolan kan barnet vara rastlöst och ha svårt för att sitta still och koncentrera sig. Hjälpen som föräldrarna önskade kunde vara att adoptionsrådgivarna skulle kontakta läraren eller förskolläraren för att informera om det som kan vara speciellt med ett adoptivbarn. Resultatet från Monck och Rushtons (2009) studie visade att det behövs ökad kunskap från de professionella som arbetar med adoptivfamiljer. Detsamma menar Reilly och Platz (2004) som har undersökt föräldrarnas upplevelse av det stöd och rådgivning som de har fått, där resultatet visade att det behövs fler professionella som har speciell inriktning på adoptivfamiljer. Detta bekräftade samtliga adoptionsrådgivare som menade att de ser en okunskap hos många professionella och att detta är en anledning till att många adopterade och adoptivföräldrar väljer att engagera sig och sprida sin kunskap.

9.2 Orsaker

Adoptionsrådgivarna ser att den problematik som visar sig hos familjerna kan ha olika orsaker. Svårigheterna som visar sig kan bero på att föräldrarna har obearbetade upplevelser och känslor med sig. Andra orsaker kan vara att barnets bakgrund är problematisk och att barnet inte har anpassat sig till den nya miljön. Ytterligare en orsak som återkom i alla

intervjuer var att de såg att en del föräldrar inte hade bearbetat sin ofrivilliga barnlöshet tillräckligt, vilket kunde försvåra samspelet till adoptivbarnet. Flera olika forskare har kommit fram till att om barnet har en högre ankomstålder kan det påverka utfallet i familjen (Elmlund et al. 2007; Irhammar & Bengtsson 2005; Juffer et al. 2000). Detta är även en orsak som våra undersökningspersoner har sett till att det kan uppkomma problem i en adoptivfamilj, eftersom om barnet är äldre när det kommer till Sverige så kan det ha med sig svåra upplevelser från de tidigare åren. Resultatet visar alltså att både föräldrarnas och barnets bagage har avgörande betydelse för hur anknytningen blir. Har föräldrarna kvar obearbetade upplevelser och känslor från sin egen barndom (om de till exempel har haft en förälder med alkoholproblem eller psykisk sjukdom) eller om de inte har kommit över den ofrivilliga barnlösheten tillräckligt när de blir föräldrar till sitt adoptivbarn, finns det en risk att det kan uppstå låsningar som gör att föräldrarna har svårt att uppfatta och bemöta barnets signaler. En del respondenter menade att detta var vanligt förekommande och att i princip alla låsningar som uppstår i anknytningen mellan adoptivbarnet och föräldern har sin grund i detta. Flertalet adoptionsrådgivarna kunde se att när barnet inte levde upp till de förväntningar som föräldrarna hade så gjorde de jämförelser med andras barn och blev oroliga för att barnet inte utvecklades normalt. Det vi har sett är att vad som anses normalt är situationsbundet och att föräldrarnas strävan efter det normala barnet kunde utläsas ur adoptionsrådgivarnas utsagor. Om föräldrarna kommer från en viss socioekonomisk grupp så kan det göra att de upplever barnet som distanslöst om det inte följer den sociala normen.

9.3 Bemötande

Adoptionsrådgivarna bemöter föräldrarna med bekräftelse, lyhördhet och respekt. Deras stöd är utformat för att täcka upp den kunskapslucka som de anser finns inom området. De arbetar mycket med att ge positiv feedback och för att visa att de finns där för att stötta. Ibland behövs det inte så stora medel för att hjälpa familjerna men ibland kan det vara djupare problem som kan ta längre tid att utreda och behandla. Andersen (2005) skriver att barnets hälsa före ankomsten bör utforma hur stödet ser ut i familjerna. Adoptionsrådgivarna möter familjen på den nivå där de befinner sig och tittar på barnets bakgrund och hur den kan påverka utfallet i familjen. De arbetar för att stärka föräldrarna i deras föräldraroll och ger dem verktyg och strategier för att förbättra samspelet med sitt barn.

Vi har sett en normativ utgångspunkt i adoptionsrådgivarnas arbete med familjerna. De har externaliserade och internaliserade föreställningar om hur en familj ska vara. Det vi kunde se i intervjuerna var en skillnad i hur respondenterna pratar om vanliga familjer och adoptivfamiljer och där arbetet ibland utgick ifrån strävan i att fungera som en normal familj. Eftersom en adoptivfamilj inte är konstruerad på ett biologiskt sätt så blev strävan efter det normala i vissa intervjuer tydligt. De bemöter adoptivföräldrarna med sin egen bild av hur ett föräldraskap ska vara.

Mycket i Hoffman-Riems (1986) forskning liknar de resultat som vi har funnit. Hon har kommit fram till att konstruktionen av en familj är osynlig, något som bara existerar och något som vi väntas leva efter. Hennes intervjupersoner präglas av hur normala familjerelationer ska se ut och där detta är något som de främst ser finns via biologiska band. När det inte kan uppnås så väljer föräldrarna att adoptera men strävan efter det normala finns fortfarande kvar när de har fått sitt barn. Detta har våra respondenter sett i familjerna och flera gånger betonar de föräldrarnas "dröm om det biologiska barnet" och "adoption som ett andrahandsalternativ". De ser också att denna strävan fortsätter efter att föräldrarna har fått hem sitt barn då de önskar att barnet ska utvecklas som andra jämnåriga. Adoptionsrådgivarna bemöter detta med att berätta för föräldrarna att ett adopterat barn kan ha varit med om traumatiska händelser som kan påverka hur det utvecklas i familjen. Normer finns ständigt närvarande i samhället, men är bundna till tid och rum. De normer som råder och styr individens agerande i en grupp är beroende på vilken grupp det rör. Det framkom ur intervjuerna att adoptivfamiljer ofta tillhör en viss socioekonomisk grupp som de menar har högre krav på hur ett accepterat beteende ska vara, vilket innebär att föräldrarnas förväntningar ibland inte stämmer överens med hur barnet beter sig. Ett beteende som inte förväntas visa sig i en viss situation kan vara en överlevnadsstrategi som barnet använder för att anpassa sig till den nya miljön. Adoptionsrådgivarna bemöter detta med att berätta för föräldrarna att överlevnadsstrategier inte "försvinner" efter att barnet har varit hemma endast en kort period.

9.4 Avslutande reflektioner

Undersökningen har gett oss mycket ny kunskap. Vi har insett att adoptionsområdet är komplext och kan ha många olika utgångspunkter. Den idylliska bilden av en adoption försvann ganska snabbt när vi började titta på det material som finns att tillgå om

adoptioner. Det finns många barn som får det bra i sin nya familj men det finns också de familjekonstellationer som inte fungerar som förväntat. Respondenterna menade att det behövs mer kunskap för att bemöta ett adopterat barn och adoptivfamiljer på ett bra sätt. På socionomutbildningen får vi mycket användbar kunskap, men av förståeliga skäl kan utbildningen inte täcka upp alla de områden som en socialarbetare kan tänkas komma i kontakt med. Adoptionsrådgivarnas uppfattning om att det behövs mer kunskap stämmer därför överens med den uppfattning vi har efter avslutad undersökning, då vi också anser att professionella behöver mer kunskap om vad som är eller kan bli svårt vid en adoption.

Föräldrautbildningen, som de blivande föräldrarna genomgår innan adoptionen, genomförs i syfte att förbereda föräldrarna på bästa sätt inför barnets ankomst (MIA.eu). Vi har i uppsatsen inte tittat närmre på hur denna utförs och är upplagd men även här tror vi att utgångspunkten som förmedlas till de blivande adoptivföräldrarna är hur ett normalt föräldraskap ska fungera. Efter att föräldrarna har fått hem sitt barn förväntas de dock klara sig själva och vi tror att det behövs mer planerat stöd och rådgivning efter att barnet har kommit hem.

Efter avslutad undersökning och skriven analys har vi upptäckt att mycket utgår ifrån föräldrarnas perspektiv och vad adoptionsrådgivarna ser att de tycker kan vara svårt. Barnet, som ofta är huvudpersonen, var det väldigt få som pratade om och inte heller deras upplevelse av problematiken diskuterades. Även vår utgångspunkt har varit föräldrarna och deras strävan efter det normala. Vi kan därför se en brist i att uppsatsen har fokuserat för lite på adoptionsrådgivarnas arbete med barnet, eftersom våra frågeställningar faktiskt utgår ifrån hela familjen, och inte enbart föräldrarna.

9.4.1 Vad är normalt?

Vi har i uppsatsen använt oss av begreppen normal och vanlig. Vi är alltså själva en del i att reproducera vad som är normalt och avvikande i vårt skrivande eftersom vi inte sätter begreppen inom citationstecken. Det som anses normalt och eftersträvansvärt i adoptivfamiljers liv, är också en del av vår verklighet och som vi legitimerar genom att vi fortsätter använda begreppen. Även vi använder begreppen ”adoptivföräldrar” och ”adoptivbarn” i stället för ”föräldrar” och ”barn”. Detta är ytterligare ett exempel på att det är ett invariant mönster för oss att tala om familjer som något som är genetiskt förankrat. Vi

definierar också vem och vad som befinner sig utanför normen och vilket beteende som är önskvärt i skrivandet av vår uppsats.

10. Referenser

Anderson, D. (2005) Post-Adoption Services: Needs of the Family. *Journal of Family Social Work*. 9; 19-33.

Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Baggens, C. (2006) "Hur normalitet skapas och förändras under det dagliga arbetet i grundskolan". I Judith Lindh (red): *Normalitetens förhandling och förvandling*.

Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T. & Mothander, P. R. (2006) *Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bryman, A. (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

Bäck-Wiklund, M. & Bergsten, B. (1997) *Det moderna föräldraskapet. En studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och Kultur.

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2008) *Strultjejer, arbetssökande och samarbetsvilliga, kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber AB.

Elmlund, A., Lindblad, F., Vinnerljung, B. & Hjern, A. (2007) Intercountry adoptees in out-of-homecare: a national cohort study. *Acta Paediatrica*, 96, 3, 437-442.

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning
<<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (2014-03-20).

Geert-Jan, J. M., Juffer F., Rispen J. & Hoksbergen R. A. (2000) The Development and Adjustment of 7-year old Children Adopted in Infancy. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 8, 1025-1037.

Groza, V. & Ryan, S. D. (2001) Pre-adoption stress and its association with child behavior in domestic special needs and international adoptions. *Psychoneuroendocrinology*, 27, 181-197.

Hoffman-Rien, C. (1986) Adoptive Parenting and the Norm of Family Emotionality. *Qualitative Sociology*, 9, 162-178.

Irhammar, M. & Bengtsson, H. (2004) Attachment in a Group of Adult International Adoptees. *Adoption Quarterly*. 8, 2, 1-25.

Johansson, T. (2009) *Familjeliv*. Malmö: Liber AB.

Juffer, F. Hoksbergen, R. A., Riksen-Walraven J. M. & Kohnstamm, G. A. (1997) Early Intervention in Adoptive families: Supporting Maternal Sensitive Responsiveness, Infant-Mother Attachment, and Infant Competence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 38, 8, 1039-1050.

Kunskapskanalen (2013) "Adoptionens pris" (elektronisk), *Sveriges Television*
<<http://urplay.se/Produkter/177107-Adoptionens-pris>> (2014-02-10)

Lindblad, F. (2004) *Adoption*. Lund: Studentlitteratur.

Lindh, J. (2006) *Normalitetens förhandling och förvandling*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

May, T. (1997) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

MIA (2014) "Så går det till" (elektronisk), *Myndigheten för internationella adoptionsfrågor* <<http://www.mia.eu/Documents/sagardettill.pdf>> (2014-05-12)

Monck, E. & Rushton, A. (2009) Access to post-adoption services when the child has substantial problems (elektronisk), *Journal of Children's Services*, 4, 3, 21-33.

Payne, M. (2005) *Modern Social work theory*. Stockholm: Natur och Kultur.

Perris, C. (1996) *Ett band för livet. Bowlbys anknytningsteori och psykoterapi*. Falkenberg: Natur och Kultur.

Regné, M. (2006) *Familjebilder. Om klientfamiljer, kontaktfamiljer och idealfamiljer*. Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete.

Reilly, T. & Platz, L. Post-Adoption Service Needs of Families with special Needs Children: Use, Helpfulness and Unmet Needs. *Journal of Social Service Research*. 30, 4, 51-66.

Repstad, P. (2004) *Sociologiska perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Sandin, B., Hydén L-C. & Lindh, J. (2006) "Inledning". I Judith Lindh (red): Normalitetens förhandling och förvandling. *En anatologi om barn, skola och föräldraskap*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Socialstyrelsen (2007) "Att bli förälder till ett barn som redan finns" (elektronisk) <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9096/2007-114-62_200711462_rev.pdf> (2014-04-27).

SOU 2003:49 Adoption – till vilket pris? –betänkande av utredningen om internationella adoptioner. *Statens offentliga utredningar*. Stockholm: Offentliga publikationer.

SCB (2012) "Kraftig minskning av adoptioner från Kina under 2011" (elektronisk), *Statistiska centralbyrån* <http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Kraftig-minskning-av-adoptioner-fran-Kina-under-2011/>(2014-05-03).

Svensson, K. (2007) *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Swärd, H. (2007) "Om outsiders och att hålla normalitetsdjävulen i schack". I Kerstin Svensson (red): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.

Wenneberg, S. B. (2000) *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber AB.

Östnäs, A. (2007) "Norm och normalisering inom handikappvetenskap och handikappidrott". I Kerstin Svensson (red): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.

11. Bilagor

Bilaga 1: Informerande mail till respondenterna

Hej!

Vi är glada över att ha bokat en intervju med dig.

Vi vill informera dig ytterligare om vårt syfte med uppsatsen samt det praktiska runt intervjun.

Vårt syfte med uppsatsen är att belysa adoptionsrådgivares uppfattning om den problematik som kan visa sig vid en adoption. Vi är bl.a. intresserade av hur ert arbete med adopterade och adoptivfamiljer ser ut, vilken problematik som kan finnas i de familjer ni möter och vad orsakerna till problemen kan vara.

Intervjun kommer att ta ca 1 timme. Vi önskar att använda bandspelare, skulle du inte vilja det så har vi förståelse för detta. Vi kommer att utgå ifrån fyra forskningsetiska krav som presenteras kort nedan.

Informationskravet: innebär att vi kommer berätta om ramarna för intervjun, informera om frivilligheten och att du när som helst kan avbryta intervjun.

Samtyckeskravet handlar om rätten för dig att själv att kunna bestämma hur länge du vill medverka och på vilka villkor du deltar på.

Konfidentialitetskravet innebär att de uppgifter som vi tar del av under intervjuerna kommer hanteras varsamt och vi garanterar att inga obehöriga kan ta del av materialet.

Nyttjandekravet innebär att den information vi får av er kommer endast användas av oss och för vårt forskningsändamål. Svaren på frågorna kommer bara användas för att besvara uppsatsens frågeställningar och kommer inte att lånas ut eller spridas.

Har du frågor så får du gärna kontakta oss.

Vi ser fram emot att träffa dig fredagen den 25/4 kl. 11.00

Mvh Linnéa Axhem och Lisa Hansson

Bilaga 2: Information till intervjupersonen innan intervjun startar

Först och främst vill vi tacka för att du ville ställa upp på en intervju.

Vi kommer från Socionomprogrammet vid Lunds universitet och håller just nu på med vårt examensarbete. Vårt syfte med uppsatsen är att belysa hur professionella uppfattar den problematik som kan visa sig vid en adoption samt undersöka hur ert arbete med adoptivfamiljer ser ut.

Vi blev intresserade av att undersöka detta ämne närmare för att vi tycker att det är intressant att undersöka hur det kan se ut i en familj efter adoptionen samt att vi vill visa för andra hur ert arbete ser ut.

Vi har tänkt att intervjun ska vara en timme. Vi kommer båda att vara aktiva i intervjun, dock kommer en av oss att hålla koll på tiden, anteckna om det är något speciellt och se till så det tekniska fungerar. Vi kommer att ha ganska övergripande frågor som vi gärna vill att du berättar relativt fritt kring.

Din medverkan i intervjun är frivillig och du kan när som helst avbryta din medverkan, både under och efter intervjun. Du bestämmer själv hur länge du vill medverka och på vilka villkor du deltar på.

Vi har tänkt använda bandspelare för att göra tillförlitligheten säkrare men vill du inte använda det så är det givetvis okej för oss. Dina svar kommer avidentifieras. Den information vi får av dig kommer bara användas för vår undersökning och kommer inte lånas ut eller spridas.

Frågeställningar

- Hur beskriver professionella sitt arbete med adoptivfamiljer?
- Vilka svårigheter upplever professionella att familjen har när de söker hjälp?
- Vilka orsaker ser professionella till problematiken som familjen har?

Bilaga 3: Intervjuguide

Allmän bakgrundsfakta: Namn, ålder, kön

- Vilken typ av utbildning har du?
Följdfråga: vidareutbildning? Hur lång erfarenhet?
- Varför började du arbeta med adoption?

Hur arbetet ser ut

- Kan du berätta om hur ditt arbete på X ser ut?
Följdfrågor: Hur ser en vanlig arbetsdag ut? Arbetar ni med hela familjen? Bara föräldrarna? Enskilt med barnet? Hur många familjer arbetar ni med? Arbetar ni utifrån någon speciell metod eller teori?
- Berätta hur ett första möte med en familj kan se ut.
Följdfrågor: Hur går det till? Vilka deltar i samtalen? Var träffas man? Hur kommer du i kontakt med familjerna? Hur läggs samtalet upp? Hur tänker du kring informationen du har om familjen sedan innan?
- Vilket stöd och rådgivning kan familjen få hos er?
- Har ni något samarbete med andra? Hur ser det ut?
Följdfrågor: förskola, skola, socialtjänst,

Utmaningar och svårigheter i familjen

- Varför söker sig familjen sig hit?
Följdfrågor: Vid vilken tidpunkt/skede/ efter adoptionen söker familjerna hit? Vad vill familjen ha hjälp med?
 - Kan du berätta om vilka svårigheter familjen beskriver att de har?
Följdfråga: vad är det som inte fungerar?
 - Kan du berätta om vilka utmaningar/svårigheter du ser hos de familjer som söker sig hit?
Följdfråga: Ser du några återkommande problem i de familjer som söker hit?
 - Har du några tankar kring pojkar och flickor, finns det olika utmaningar för familjerna?
Följdfråga: ålder, ursprungsland?
- Barnet
- Hur får barnet komma till tals?
Följdfråga: hur får barnet komma till tals? Enskilda samtal?
 - Kan du ge exempel på vad barnet uttrycker är ett problem?
Följdfråga: Hur medveten tror du barnet är om de problem som finns i familjen?

Föräldrarna

- Vilka tankar tror du föräldrarna har kring att söka hjälp (när det har uppkommit svårigheter)?
Följdfrågor: Undviker man att söka hjälp? Ses det som ett misslyckande?
- Vilken inställning upplever du att föräldrarna har till ert arbete?

Orsaker

- Vilka orsaker tror du att det finns till att det kan uppkomma svårigheter i adoptivfamiljen?
Följdfråga: Tror du att det beror på barnets erfarenheter från ursprungslandet? Familjens konstruktion?
- Vad anser du man bör tänka på innan man adopterar?
Följdfrågor: Anser du att föräldrarna är förberedda på de utmaningar som en adoption kan

medföra? Hur tänker du kring den obligatoriska föräldrautbildningen? Finns det något som familjen borde få mer info om som inte redan finns på föräldrautbildningen?

Vilket kunnande bör man besitta för att arbeta här?

- Hur ser du på kunskapen som finns hos professionella som arbetar med adoptivfamiljer?
Följdfråga: Finns det tillräcklig kunskap inom: socialtjänst, förskola, skola, övriga myndigheter?
- Vilka egenskaper är bra att ha som person när man arbetar med adoption?
- Är det något du undrar över eller vill lägga till?